

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«Πρωθώντας την Ποιότητα και την Ισότητα στην Εκπαίδευση: Ανάπτυξη, Εφαρμογή και Αξιολόγηση Παρεμβατικού Προγράμματος για Παροχή Ίσων Εκπαιδευτικών Ευκαιριών σε όλους τους Μαθητές»

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Λεωνίδας Κυριακίδης, Εύη Χαραλάμπους, & Αναστασία Παναγιώτου
Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Οκτώβριος 2012
Λευκωσία, Κύπρος

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«ΠΡΟΩΘΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:
ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΓΙΑ ΠΑΡΟΧΗ ΙΣΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ»

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Λεωνίδα Κυριακίδης, Εύη Χαραλάμπους, & Αναστασία Παναγιώτου
Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Οκτώβριος 2012

Λευκωσία, Κύπρος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή.....	1
1. Περιγραφή του ερευνητικού προγράμματος.....	1
2. Στόχοι του ερευνητικού προγράμματος.....	2
3. Επεξήγηση των όρων «ποιότητα» και «ισότητα».....	2
4. Φάσεις του ερευνητικού προγράμματος – Περιγραφή μεθοδολογίας.....	4
5. Σκοπός και δομή του εγχειριδίου.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Παρουσίαση του Δυναμικού Μοντέλου Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας .8	8
1. Βασικά χαρακτηριστικά του μοντέλου.....	8
2. Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο του σχολείου.....	10
3. Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο της τάξης.....	11
4. Βασικά στάδια της παρέμβασης στο σχολείο με βάση τη δυναμική προσέγγιση.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Σχεδιασμός Δράσεων και Στρατηγικών για Προώθηση της Ποιότητας και της Ισότητας στα Σχολεία.....	15
1. Εισαγωγή.....	15
2. Πολιτική και δράσεις για βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης του σχολείου.....	17
3. Πολιτική και δράσεις για βελτίωση της διδακτικής πρακτικής.....	28
4. Δημιουργία μηχανισμών αυτό-αξιολόγησης.....	41
5. Καταληκτικά σχόλια για το σχεδιασμό δράσεων και στρατηγικών.....	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	48
ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ.....	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Περιγραφή του ερευνητικού προγράμματος

Το πρόγραμμα «Προωθώντας την Ποιότητα και την Ισότητα στην Εκπαίδευση: Ανάπτυξη, Εφαρμογή και Αξιολόγηση Παρεμβατικού Προγράμματος για Παροχή Ίσων Εκπαιδευτικών Ευκαιριών σε όλους τους Μαθητές» χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας, διαρκεί τρία χρόνια και σε αυτό λαμβάνουν μέρος τρεις ευρωπαϊκές χώρες: Κύπρος, Ολλανδία και Αγγλία.

Ως εκπαιδευτικοί είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι οι μαθητές κάθε ηλικίας κάθε σχολικής μονάδας, διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις γνωστικές και ψυχοκινητικές τους δεξιότητες, τις γενικές και εξειδικευμένες γνώσεις που κατέχουν, τα ενδιαφέροντα, τα κίνητρα μάθησης και το προσωπικό μαθησιακό τους στυλ (Tomlinson, 1999). Η παραδοχή αυτή αποτέλεσε την απαρχή για την ανάπτυξη των πρώτων σχετικών ερευνών εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας κατά τη δεκαετία του '80, οι οποίες εξέταζαν την επίδραση που μπορεί να έχει το σχολείο στις επιδόσεις των μαθητών του με διαφορετικά βασικά χαρακτηριστικά όπως το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (ΚΟΕ), εθνικότητα, αρχική επίδοση, μαθησιακό στυλ κτλ. Βασικός στόχος ήταν να βοηθήσουν τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν στρατηγικές και δράσεις οι οποίες θα συνέβαλαν στην παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όλους τους μαθητές. Βασική υπόθεση των ερευνών αυτών, ήταν ότι εάν εντοπιζόνταν εκπαιδευτικοί που είναι περισσότερο αποτελεσματικοί θα μπορούσαν να βοηθήσουν και τους εκπαιδευτικούς που είναι λιγότερο αποτελεσματικοί. Αν και ιστορικά η έρευνα για την αποτελεσματικότητα αναπτύχθηκε για να εξετάσει το κατά πόσο το σχολείο μπορεί να άρει τις κοινωνικές ανισότητες, εντούτοις η ερευνητική κοινότητα ασχολήθηκε κυρίως με την επίδραση του σχολείου στην μαθησιακή πρόοδο όλων των παιδιών (ποιότητα) και όχι με το βαθμό στον οποίο το σχολείο συμβάλει στην απόκλιση των ανισοτήτων ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες παιδιών (ισότητα) (Teddle & Reynolds, 2000).

Ως εκ τούτου, η δημιουργία εκπαιδευτικών συστημάτων τα οποία μεγιστοποιούν τη μαθησιακή πρόοδο των μαθητών στο σύνολο τους (ποιότητα) και ταυτόχρονα παρέχουν ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες (ισότητα), αποτελεί πάγιο αίτημα στο χώρο της εκπαίδευσης και της εκπαιδευτικής πολιτικής διεθνώς. Παρόμοιες απόψεις υποστηρίζονται από την Επιτροπή για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου (ΥΠΠ). Παρά τη μεγάλη σημασία όμως, που αποδίδεται στον τομέα της παροχής ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών, δεν έχει διεξαχθεί καμία έρευνα για τον εντοπισμό παραγόντων που καθορίζουν την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού έργου σε σχέση με την ισότητα. Αντίθετα, όπως ειπώθηκε και πιο πάνω, οι πλείστες έρευνες επικεντρώνονται στη διερεύνηση των παραγόντων που οδηγούν σε βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου χωρίς να εξετάζουν τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην προώθηση της ποιότητας και της ισότητας. Επομένως, τόσο η ερευνητική κοινότητα, όσο και οι υπεύθυνοι για τη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής, αλλά και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν

ξεκάθαρη εικόνα για τους αποτελεσματικούς τρόπους προώθησης της ισότητας. Κατά συνέπεια, οι έρευνες που διεξήχθησαν δείχνουν ότι με την πάροδο του χρόνου οι διαφορές ανάμεσα σε παιδιά με διαφορετικό ΚΟΕ μεγαλώνουν σε σχέση με προηγούμενες δεκαετίες.

Κατά συνέπεια, το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα επιδιώκει να διερευνήσει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στις δύο διαστάσεις της αποτελεσματικότητας (ποιότητα και ισότητα) και να εντοπίσει χαρακτηριστικά της διδασκαλίας και του τρόπου λειτουργίας του σχολείου που προωθούν την επίτευξη και των δύο. Επίσης, το πρόγραμμα αυτό αποβλέπει στην ανάπτυξη στρατηγικών βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των σχολείων σε σχέση με την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών και στη διατύπωση εισηγήσεων για χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής σε σχέση και πάλι με την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών τόσο σε επίπεδο σχολικής μονάδας όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικού συστήματος.

2. Στόχοι του ερευνητικού προγράμματος

Το παρόν ερευνητικό πρόγραμμα αποσκοπεί συγκεκριμένα στα πιο κάτω:

1. Στη βελτίωση της σχολικής αποτελεσματικότητας σε σχέση με την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών και
2. Στην ανάπτυξη μιας εκπαιδευτικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας με τη χρήση προγραμμάτων αντισταθμιστικής εκπαίδευσης.

Η σημασία των πιο πάνω στόχων για το κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα τονίζεται τόσο από την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση, όσο και από την άμεση εκπαιδευτική πολιτική του ΥΠΠ. Η ανάπτυξη συστηματικής πολιτικής σε θέματα που αφορούν στην παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών βοηθά την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας που με τη σειρά της συμβάλλει στη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου όλων των κοινωνικών ομάδων. Επιπρόσθετα, η σπουδαιότητα των στόχων καταδεικνύεται από το γεγονός ότι συνδέονται άμεσα με θέματα που περιλαμβάνονται και στις τρεις θεματικές ενότητες της Δράσης «Παιδεία» (π.χ. σχολική επιτυχία, αποτελεσματικότητα του κυπριακού σχολείου, βελτίωση τεχνικών διδασκαλίας, επιπτώσεις εκπαιδευτικής πολιτικής στην ανάπτυξη κοινωνικής συνοχής).

3. Επεξήγηση των όρων «ποιότητα» και «ισότητα»

Προτού προχωρήσουμε σε λεπτομερή περιγραφή των φάσεων του προγράμματος, είναι σημαντικό να διασαφηνιστούν οι όροι «ποιότητα» και «ισότητα», έτσι ώστε να υπάρχει μια πιο ξεκάθαρη αντίληψη των πιο πάνω στόχων και της φιλοσοφίας του προγράμματος.

Τόσο η ποιότητα όσο και η ισότητα θεωρούνται κριτήρια αποτελεσματικότητας μιας σχολικής μονάδας. Στην περίπτωση της διάστασης της ποιότητας, εξετάζεται η αποτελεσματικότητα ενός σχολείου ως προς τα επιτεύγματα των μαθητών του στο γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα (Creemers, Kyriakides, & Sammons, 2010). Στην περίπτωση της διάστασης της ισότητας, υποδηλώνεται ότι οι διαφορές στα μαθησιακά αποτελέσματα δεν πρέπει να αποδίδονται σε

διαφορές που υπάρχουν σε βασικά χαρακτηριστικά των μαθητών όπως στο ΚΟΕ, στην αρχική τους επίδοση ή την εθνικότητα (Levin, 1995). Επιπρόσθετα, η Ευρωπαϊκή Ένωση (2006) αναφέρει ότι «ισότητα είναι ο βαθμός στον οποίο τα άτομα μπορούν να επωφελούνται από την εκπαίδευση όσον αφορά τις ευκαιρίες που τους παρέχονται και τα μαθησιακά αποτελέσματα. Συστήματα που χαρακτηρίζονται από ισότητα διασφαλίζουν ότι τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης (π.χ. οι μαθησιακές επιδόσεις) είναι ανεξάρτητα από όλους τους παράγοντες που αποτελούν εκπαιδευτικά μειονεκτήματα. Ανισότητες ως προς το φύλο, την εθνικότητα, την ύπαρξη αναπηριών κλπ. δεν αποτελούν το επίκεντρο εκτός και αν συμβάλλουν στην παρουσία κοινωνικοοικονομικών διαφορών» (σελ. 2, ελεύθερη μετάφραση).

Πολλές έρευνες στο χώρο της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας δείχνουν ότι τα τελικά μαθησιακά αποτελέσματα εξαρτώνται από τις αρχικές επιδόσεις και οι αρχικές επιδόσεις από το ΚΟΕ του μαθητή (Scheerens & Bosker, 1997 · Teddlie & Reynolds, 2000 · Townsend, 2007). Έτσι, οι Kyriakides και Creemers (2011), τονίζουν την ανάγκη έρευνας σε σχέση με τη συμβολή του σχολείου στην άμβλυνση των αρχικών διαφορών μεταξύ των μαθητών. Συνεπώς, η ύπαρξη ισότητας υποδηλώνει ότι οι διαφορές στα μαθησιακά αποτελέσματα δεν πρέπει να αποδίδονται σε διαφορές που υπάρχουν λόγω διαφορετικών βασικών χαρακτηριστικών (π.χ., ΚΟΕ, αρχική επίδοση, εθνικότητα, κτλ.). Παράλληλα, διερευνούν τον τρόπο με τον οποίο το σχολείο και ο εκπαιδευτικός μπορούν να λειτουργήσουν ως αντισταθμιστικοί παράγοντες στις αρχικές διαφορές των επιδόσεων μεταξύ των μαθητών με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Με αυτό τον τρόπο, δεν τίθενται στόχοι και κριτήρια που να συνδέονται με συγκεκριμένους μαθητές, αλλά στόχοι και κριτήρια που σχετίζονται με διαφορετικές ομάδες μαθητών. Η ιδέα που προωθείται, είναι να μπορέσει το σχολείο να συνεισφέρει στην κοινωνική δικαιοσύνη και δημοκρατία μειώνοντας τις διαφορές μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά επίπεδα ή εθνικότητες (διάσταση της ισότητας) και ταυτόχρονα να εξασφαλίσει τα μέγιστα δυνατά μαθησιακά αποτελέσματα στο γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα μάθησης (διάσταση της ποιότητας) (Charman, Armstrong, Harris, Muijs, Reynolds, & Sammons, 2012 · Sammons, 2010). Αυτός είναι και ο σκοπός που καλείται να επιτύχει και το συγκεκριμένο ερευνητικό πρόγραμμα. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της έρευνας των Kyriakides και Creemers (2011) έδειξαν ότι αποτελεσματικά σχολεία ως προς τη διάσταση της ποιότητας ήταν εξίσου αποτελεσματικά και ως προς τη διάσταση της ισότητας, ενώ κανένα σχολείο δεν κατάφερε να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά του ως προς τη μία διάσταση και να μειώσει την αποτελεσματικότητά τους ως προς την άλλη διάσταση. Άρα, προωθώντας τη μια διάσταση αποτελεσματικότητας δεν σημαίνει ότι επηρεάζεται η δεύτερη αρνητικά, αλλά μάλλον το αντίθετο.

Παρόλα αυτά, όπως ειπώθηκε και στο εισαγωγικό μέρος, δεν έχει διεξαχθεί καμία έρευνα μέχρι στιγμής που να αναφέρεται στον εντοπισμό παραγόντων που καθορίζουν την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού και του σχολείου σε σχέση με τη διάσταση της ισότητας. Έχουν, όμως, διεξαχθεί αρκετές έρευνες που αναφέρονται στον εντοπισμό παραγόντων

αποτελεσματικότητας ως προς τη διάσταση της ποιότητας, με πιο πρόσφατες στο χώρο της Έρευνας για την Εκπαιδευτική Αποτελεσματικότητα (ΕΕΑ) αυτές που έχουν ως θεωρητικό υπόβαθρο το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ) (Creemers & Kyriakides, 2008). Το ΔΜΕΑ αναπτύχθηκε έχοντας ως στόχο τη σύνδεση της ΕΕΑ με τη βελτίωση του διδακτικού έργου τόσο ως προς τη διάσταση της ποιότητας όσο και ως προς τη διάσταση της ισότητας και περιλαμβάνει παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο της τάξης, του σχολείου και του συστήματος. Το μοντέλο αυτό παρουσιάζει τη δυναμική διάσταση της εκπαίδευσης, λαμβάνει υπόψη τα πορίσματα της έρευνας για τη διαφοροποιημένη αποτελεσματικότητα και άρα μπορεί να ανταποκριθεί στις ιδιαίτερες ανάγκες διαφορετικών ομάδων μαθητών (Sammons, 2009). Επίσης, υποστηρίζεται εμπειρικά από διεθνείς έρευνες όπως των Heck και Moriyama (2010) και Hofman, Hofman και Gray (2010).

Τα βασικά χαρακτηριστικά του μοντέλου, όπως και οι παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο του σχολείου και της τάξης, παρουσιάζονται στο Κεφάλαιο 2. Πιο κάτω, παρουσιάζονται οι φάσεις του ερευνητικού προγράμματος με ιδιαίτερη έμφαση στην παρέμβαση που θα γίνει στο σχολείο σας.

4. Φάσεις του ερευνητικού προγράμματος – Περιγραφή μεθοδολογίας

Για να μπορέσετε να έχετε μια πιο ξεκάθαρη και πλήρης αντίληψη του προγράμματος στο οποίο συμμετέχετε, πιο κάτω αναφέρονται λεπτομερώς οι έξι του φάσεις. Η χρήση συγκεκριμένης σύγχρονης μεθοδολογίας επιτρέπει τον εντοπισμό της επίδρασης του παρεμβατικού αυτού προγράμματος στα μαθησιακά επιτεύγματα των μαθητών, ώστε να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά του σε σχέση με τις δύο βασικές διαστάσεις μέτρησής του, την ποιότητα και την ισότητα.

Κατά την **πρώτη φάση** του ερευνητικού προγράμματος εντοπίστηκαν οι παράγοντες εκείνοι του ΔΜΕΑ (βλ. Κεφάλαιο 2 για την περιγραφή του μοντέλου), το οποίο αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο της παρέμβασης, που ερμηνεύουν διαφορές στην αποτελεσματικότητα των σχολικών μονάδων με κριτήριο την ισότητα.

Κατά τη **δεύτερη φάση** του ερευνητικού προγράμματος καθορίστηκε το περιεχόμενο του παρεμβατικού προγράμματος και αναπτύχθηκε ανάλογο ενημερωτικό έντυπο υλικό, μέρος του οποίου αποτελεί και το παρόν εγχειρίδιο. Για την ανάπτυξη του υλικού αυτού αξιοποιήθηκε η σχετική βιβλιογραφία για τον εντοπισμό των δραστηριοτήτων με τις οποίες μπορεί να προαχθεί στην πράξη η παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών και για τη διατύπωση συγκεκριμένων εισηγήσεων και σαφών οδηγιών για τις ιδιαίτερες διαδικασίες υλοποίησης που απαιτούνται για την κάθε δραστηριότητα (βλ. Κεφάλαιο 3).

Κατά την **τρύτη φάση** επιλέχθηκε το δείγμα των σχολικών μονάδων που θα συμμετάσχουν στο πρόγραμμα. Η επιλογή των σχολείων έγινε στη βάση των αποτελεσμάτων σχετικής έρευνας που διεξήχθη το σχολικό έτος 2008 – 2009 (Creemers & Kyriakides, 2010α).

Στη συνέχεια, με τη συγκατάθεση και συνεργασία σας, θα ξεκινήσει η **τέταρτη φάση** του ερευνητικού προγράμματος που θα περιλαμβάνει την αρχική αξιολόγηση του σχολείου σας. Συγκεκριμένα, θα χορηγηθούν στους μαθητές των Δ', Ε' και Στ' τάξεων δοκίμια αξιολόγησης στα Μαθηματικά που αναπτύχθηκαν και εγκυροποιήθηκαν από την ερευνητική μας ομάδα, καθώς και ερωτηματολόγια στους εκπαιδευτικούς για τον τρόπο λειτουργίας των σχολείων σε σχέση με τους παράγοντες του ΔΜΕΑ που εδράζονται στο επίπεδο του σχολείου.

Η **πέμπτη φάση** της έρευνας περιλαμβάνει την ανάλυση των δεδομένων της αρχικής αξιολόγησης και την παροχή ανατροφοδότησης στο σχολείο σας. Επιπλέον, η φάση αυτή θα περιλαμβάνει την εφαρμογή του παρεμβατικού προγράμματος στο σχολείο σας. Συγκεκριμένα, με βοήθεια της ερευνητικής μας ομάδας θα αναπτύξετε σχέδια δράσης με στόχο την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών και επίσης θα διερευνηθούν οι αντιλήψεις σας για την καταλληλότητα του προγράμματος. Καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης θα σας παρέχεται ανατροφοδότηση από την ερευνητική μας ομάδα, έτσι ώστε να εφαρμόζονται κατάλληλα οι συγκεκριμένες στρατηγικές και δράσεις. Όπως ήδη κάποιος από εσάς μπορεί να γνωρίζετε από προηγούμενες εμπειρίες σας σε ερευνητικά προγράμματα, τα πιο κάτω στοιχεία θα πρέπει να ενσωματωθούν στις στρατηγικές και τις δράσεις σας για την όσο το δυνατό μεγαλύτερη επίτευξη των στόχων του προγράμματος.

- ✓ Χρειάζεται *ενεργός εμπλοκή γονέων και μαθητών*. Με αυτό τον τρόπο, θα μπορείτε να δημιουργήσετε δράσεις και στρατηγικές που λαμβάνουν υπόψη τις τυχόν ανησυχίες όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Επιπρόσθετα, μπορείτε να ενθαρρύνετε τους γονείς να συνεισφέρουν στην υλοποίηση των δράσεων και στρατηγικών που προωθούνται από το σχολείο για παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών.
- ✓ Οι ερευνητές οι οποίοι συμμετέχουν στο πρόγραμμα είναι πρόθυμοι να στηρίζουν τις προσπάθειες σας για παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών τόσο κατά το σχεδιασμό της δράσης του σχολείου σας, όσο και κατά την υλοποίησή του. Η ερευνητικής μας ομάδα θα είναι στη διάθεσή σας για να ανταλλάξετε ιδέες και να συζητήσετε οποιοσδήποτε δυσκολίες αντιμετωπίζετε κατά την εφαρμογή της παρέμβασης, διευκολύνοντας έτσι τα σχέδια σας για βελτίωση της πολιτικής του σχολείου σας.
- ✓ Με σκοπό τη διευκόλυνση της επικοινωνίας με το σχολείο σας, εισηγούμαστε όπως η διεύθυνση και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σας ορίσουν έναν εκπαιδευτικό που θα έχει το ρόλο του *συντονιστή* στην υλοποίηση και εφαρμογή του προγράμματος. Με αυτό τον τρόπο, θα καταστεί πολύ πιο εύκολη η αλληλοενημέρωση αλλά και η παροχή βοήθειας από την ερευνητική μας ομάδα στο σχολείο σας, οποιαδήποτε στιγμή χρειάζεται στήριξη. Ακόμη, καθώς δεν είναι εφικτό να επισκεπτόμαστε το σχολείο σας καθημερινά, προτείνουμε στο συντονιστή να κρατά ένα *ημερολόγιο και οποιοδήποτε άλλα αρχεία* τα οποία θα μας ενημερώνουν για την όλη διαδικασία και την εφαρμογή των στρατηγικών και δράσεων σας. Προφανώς, ο συντονιστής δεν χρειάζεται να καταγράφει καθημερινά οτιδήποτε συμβαίνει μέσα στο σχολείο. Αντίθετα, θα αναφέρει επιγραμματικά γεγονότα-στοιχεία που υλοποιεί το

σχολείο σας (π.χ. προβλήματα, δυσκολίες, επιτυχίες, σχόλια, δισταγμοί), τα οποία είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία του προγράμματος. Στη συνέχεια, αφού μοιραστείτε με μας αυτά τα γεγονότα μπορούμε να βοηθήσουμε τις προσπάθειες σας να επανακαθορίσετε τις δράσεις και στρατηγικές σας, ώστε να ταιριάζουν στο πλαίσιο του σχολείου σας και να είναι εφικτή η υλοποίησή τους.

- ✓ Κατά την πρώτη συνάντησή μας, θα δημιουργηθεί ένα *δίκτυο μεταξύ των σχολείων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα*. Με αυτό τον τρόπο, θα μπορείτε να ανταλλάζετε ιδέες, αλλά και εμπειρίες σε σχέση με αποτελεσματικούς τρόπους μείωσης των αρχικών διαφορών στις επιδόσεις μεταξύ των μαθητών με διαφορετικό ΚΟΕ ή/και διαφορετική εθνικότητα. Επιπλέον, μπορείτε να ζητήσετε από τους συναδέλφους σας εισηγήσεις για αντιμετώπιση των εμποδίων, αλλά και των πρακτικών δυσκολιών που θα εμφανιστούν κατά την εφαρμογή των στρατηγικών και δράσεών σας.

Τέλος, κατά την **έκτη φάση** του προγράμματος θα διεξαχθεί τελική αξιολόγηση του σχολείου σας, ώστε να εξετάσουμε την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Για τη μέτρηση των παραγόντων του ΔΜΕΑ θα χρησιμοποιηθούν ανάλογες διαδικασίες και έντυπα όπως και στην αρχική αξιολόγηση (βλ. τέταρτη φάση). Για τη μέτρηση της επίδοσης των μαθητών θα χρησιμοποιηθούν δοκίμια αξιολόγησης που περιλαμβάνουν κοινές ασκήσεις με τα δοκίμια αρχικής αξιολόγησης, ώστε να επιτυγχάνεται εξίσωση των δύο δοκιμίων ως προς το βαθμό δυσκολίας τους. Ακολούθως, θα γίνει ανάλυση των δεδομένων της αρχικής και της τελικής αξιολόγησης ώστε να εντοπισθεί εάν το σχολείο σας έχει βελτιωθεί ως προς την ποιότητα αλλά και ως προς την ισότητα. Με αυτό τον τρόπο θα είμαστε σε θέση να υπολογίσουμε το βαθμό στον οποίο το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα πέτυχε τους στόχους του. Επιπρόσθετα, τα αποτελέσματα των αναλύσεων αυτών θα αποτελέσουν τη βάση για τη διατύπωση εισηγήσεων για την ανάπτυξη εκπαιδευτικής πολιτικής σε θέματα παροχής ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών.

Με την ολοκλήρωση των έξι φάσεων του προγράμματος, θα ετοιμαστεί η τελική έκθεση της έρευνας και θα παρουσιαστούν τα πορίσματά της σε συνέδρια όπως και σε άρθρα που θα υποβληθούν για δημοσίευση σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά. Σε ημερίδα, επίσης, που θα διεξαχθεί στην Κύπρο θα έχετε την ευκαιρία να παρευρεθείτε και να συμμετάσχετε παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα και τις εμπειρίες σας από το πρόγραμμα.

5. Σκοπός και δομή του εγχειριδίου

Το παρόν εγχειρίδιο θα σας παρέχει συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των στρατηγικών και των δράσεων σας που αφορούν την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών. Η προτεινόμενη προσέγγιση στηρίζεται στην υπόθεση ότι το σχολείο και ο εκπαιδευτικός μπορούν να λειτουργήσουν ως αντισταθμιστικοί παράγοντες στις αρχικές διαφορές των επιδόσεων μεταξύ των μαθητών με διαφορετικό ΚΟΕ ή/και διαφορετική εθνικότητα. Ειδικότερα, η προσέγγιση στηρίζεται στην ιδέα ότι το σχολείο μπορεί να μειώσει τις διαφορές μεταξύ των μαθητών που

προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά επίπεδα (διάσταση της ισότητας) και ταυτόχρονα να εξασφαλίσει τα μέγιστα δυνατά μαθησιακά αποτελέσματα στο γνωστικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα μάθησης (διάσταση της ποιότητας). Συνεπώς, στο πρώτο μέρος του εγχειριδίου (Κεφάλαιο 1) παρουσιάστηκαν η φιλοσοφία και οι στόχοι του ερευνητικού προγράμματος που συμμετέχετε, επεξηγήθηκαν οι βασικοί του όροι (ποιότητα και ισότητα) και αναλύθηκαν οι φάσεις της έρευνας. Στο δεύτερο μέρος (Κεφάλαιο 2) θα γίνει μια παρουσίαση του ΔΜΕΑ το οποίο αποτελεί και το θεωρητικό υπόβαθρο της παρέμβασης στο σχολείο σας, με ιδιαίτερη έμφαση στους παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο του σχολείου και της τάξης και στη διάσταση της διαφοροποίησης. Στο τρίτο μέρος (Κεφάλαιο 3) παρέχονται εισηγήσεις για το σχεδιασμό δράσεων και στρατηγικών για βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης και της διδακτικής πρακτικής του σχολείου σας ως προς τις δύο διαστάσεις και τονίζεται η δημιουργία μηχανισμών αυτό-αξιολόγησης. Εν κατακλείδι, στο τέλος του εγχειριδίου μπορείτε να βρείτε όλες τις βιβλιογραφικές αναφορές που συναντάτε σε αυτό, όπως και επιπρόσθετο βοηθητικό υλικό για τη λήψη αποφάσεων κατά το σχεδιασμό των δράσεων και των στρατηγικών σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1. Βασικά χαρακτηριστικά του μοντέλου

Το ΔΜΕΑ αποτελεί το πιο σύγχρονο θεωρητικό σχήμα της έρευνας στο χώρο της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς και τις αδυναμίες των προηγούμενων θεωρητικών μοντέλων, το ΔΜΕΑ έχει αναπτυχθεί έχοντας ως κύρια επιδίωξη να καθορίσει συσχετίσεις και συνδέσεις ανάμεσα στη θεωρία (δηλαδή, τη μοντελοποίηση και κατανόηση της αποτελεσματικότητας) και στην πράξη (δηλαδή, τις προσπάθειες βελτίωσης της αποτελεσματικότητας) (Creemers & Kyriakides, 2006).

Παράλληλα, το δυναμικό μοντέλο εξετάζει μόνο εκείνους τους παράγοντες που οι έρευνες και τα εμπειρικά δεδομένα υπέδειξαν ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα, δηλαδή εκείνους που έχουν μεγαλύτερη επίδραση στα μαθησιακά αποτελέσματα. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μαθητών, των εκπαιδευτικών, των σχολικών μονάδων και των εκπαιδευτικών συστημάτων που συμβάλλουν στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων. Συνεπώς, ανήκει στην κατηγορία των πολυεπίπεδων μοντέλων, καθώς οι παράγοντες αυτοί εδράζονται σε τέσσερα διαφορετικά επίπεδα: μαθητή, τάξης (εκπαιδευτικού), σχολείου και εκπαιδευτικού συστήματος. Το κάθε επίπεδο συνδέεται με την τελική επίδοση των μαθητών, επιδεικνύοντας τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των παραγόντων. Στα επίπεδα όμως της τάξης και του σχολείου δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και ερευνητική προτεραιότητα, καθώς έχει αποδειχθεί από διεθνείς έρευνες της ΕΕΑ ότι είναι σε αυτά τα επίπεδα που η αλλαγή των καταστάσεων μπορεί να έχει περισσότερη επίδραση στην επίδοση των μαθητών (Creemers & Kyriakides, 2008).

Ένα ακόμη σημαντικό γνώρισμα του μοντέλου είναι ότι η εξέταση του κάθε παράγοντα εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας του μοντέλου δεν γίνεται μονοδιάστατα με βάση κάποιο λειτουργικό ορισμό, αλλά στη βάση πέντε πιο εξειδικευμένων διαστάσεων μέτρησης του κάθε παράγοντα. Οι πέντε διαστάσεις που χρησιμοποιούνται για να ορίσουν έναν παράγοντα είναι: **η συχνότητα, η εστίαση, το στάδιο, η ποιότητα και η διαφοροποίηση**. Η **συχνότητα** αφορά στο βαθμό στον οποίο μια δραστηριότητα που σχετίζεται με ένα παράγοντα αποτελεσματικότητας παρουσιάζεται σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα, σχολείο ή τάξη. Στην **εστίαση** λαμβάνονται υπόψη δύο πτυχές. Η πρώτη αφορά στο πόσο συγκεκριμένη είναι η συμπεριφορά. Η δεύτερη πτυχή αφορά το σκοπό για τον οποίο εκδηλώνεται μια δραστηριότητα ή συμπεριφορά/πράξη στη σχολική μονάδα, αφού μπορεί, για παράδειγμα, μια συμπεριφορά να επιδιώκει να επιτύχει μόνο ένα στόχο ή πολλαπλούς στόχους. Το **στάδιο** αναφέρεται στην περίοδο κατά την οποία ενεργοποιούνται οι δραστηριότητες που σχετίζονται με έναν παράγοντα και μπορεί να μετρηθεί λαμβάνοντας υπόψη αν οι δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα σε μία μόνο χρονική στιγμή ή σε διαφορετικά χρονικά

διαστήματα.. Αναμένεται ότι οι διάφοροι παράγοντες πρέπει να εμφανίζονται για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Η **ποιότητα** αναφέρεται στις ιδιότητες του συγκεκριμένου παράγοντα αυτού καθ' εαυτού, όπως αυτές αναφέρονται στη βιβλιογραφία (π.χ., η αξιολόγηση του μαθητή αναμένεται να συμβάλει στην επίτευξη του διαμορφωτικού σκοπού). Τέλος, η **διαφοροποίηση** αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο οι δραστηριότητες που σχετίζονται με έναν παράγοντα εφαρμόζονται πανομοιότυπα για όλα τα θέματα που σχετίζονται με αυτόν τον παράγοντα. Αναφέρεται σε όλες τις πτυχές κάθε δραστηριότητας (περιεχόμενο, χρόνο, ποιότητα, ποσότητα) και αναμένεται ότι σε κάθε παράγοντα πρέπει να υπάρχει προσαρμοστικότητα ανάλογα με τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά κάθε ατόμου, ομάδας εκπαιδευτικών, μαθητών, σχολείου και γονιών.

Η σημαντικότητα της διάστασης της διαφοροποίησης έγκειται συγκεκριμένα στα δύο επόμενα σημεία. Πρώτο, ερευνητές στο χώρο της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας (Teddlie & Reynolds, 2000) έδειξαν ότι υπάρχουν ατομικές διαφορές που συνδέονται με την πρόοδο των μαθητών. Μαθητές διαφορετικής κουλτούρας και ΚΟΕ διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις ψυχοκινητικές και γνωστικές ικανότητες, τα ενδιαφέροντα, τα κίνητρα, το προσωπικό στυλ και τον τρόπο εργασίας τους (Dowson & McInerney, 2003). Άρα, η πολιτική του κάθε σχολείου δεν μπορεί να είναι η ίδια, τόσο ανάμεσα στα σχολεία όσο και μέσα στο ίδιο το σχολείο, σε διαφορετικές χρονικές περιόδους με διαφορετικό προσωπικό και μαθητές. Δεύτερο, η διάσταση της διαφοροποίησης ενισχύει τον περιπτώσιακό χαρακτήρα των σχολικών παραγόντων (βλ. υποκεφάλαιο «Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο του σχολείου»), που σύμφωνα με αυτόν ο κάθε εκπαιδευτικός οργανισμός αντιμετωπίζεται ξεχωριστά αφού έχει διαφορετικές ανάγκες και πρέπει να στοχεύει προς την επίτευξη αυτών των αναγκών για να μπορέσει να βελτιώσει την πολιτική του. Συνεπώς, το κάθε σχολείο πρέπει να ενεργεί με βάση το συγκεκριμένο του κάθε χρονική στιγμή και τις ανάγκες που έχει να καλύψει. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να υπάρχει πολιτική για συλλογή εμπειρικών δεδομένων έτσι ώστε να καταρτιστεί ένα πλήρες σχέδιο δράσης, διαφοροποιημένο για κάθε περίπτωση. Το σημείο αυτό είναι καίριο έτσι ώστε να μην καταρτίζεται πολιτική που να εξυπηρετεί τη μειοψηφία του σχολείου, αλλά ούτε και πολιτική που να έχει πολύ υψηλές ή πολύ χαμηλές προσδοκίες για τα δεδομένα του. Εν κατακλείδι, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η διάσταση της διαφοροποίησης δεν υπονοεί ότι κάποια σχολεία είναι ανεπαρκή ως προς την υποστήριξη κάποιων καινοτομιών ή σκοπών ή ότι μειονεκτούν σε σχέση με άλλα σχολεία. Αντίθετα, η προσαρμογή του τρόπου λειτουργίας του σχολείου με τις ιδιαίτερες ανάγκες των εκπαιδευτικών και των μαθητών, αλλά και των αλλαγών που μπορεί να επέλθουν (π.χ. λόγω μεγάλου αριθμού μετακίνησης εκπαιδευτικών από το σχολείο) διασφαλίζει την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους και τη μεγαλύτερη πιθανότητα για επίτευξη των κοινών στόχων που έχουν τεθεί (Creemers & Kyriakides, 2010β· Houtveen, van de Grift, & Creemers, 2004· Kyriakides & Creemers, 2008· Noble, 2004). Με αυτόν τον τρόπο, πολλά σχολεία που είναι σε χαμηλότερη κατάταξη σχετικά με άλλα, μπορούν να βελτιωθούν σημαντικά όταν λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση της διαφοροποίησης, ενώ άλλα

ανεπτυγμένα να μειώσουν την αποτελεσματικότητά τους όταν δεν λαμβάνουν υπόψη ότι πρέπει να προσαρμόσουν την πολιτική τους στις εναλλασσόμενες ανάγκες που έχουν.

Ιδιαίτερα, το ΔΜΕΑ θεωρεί την διαφοροποίηση στον τρόπο λειτουργίας των παραγόντων ως άμεσα συνδεδεμένη με τη σχολική αποτελεσματικότητα ως προς τη διάσταση της ισότητας, γι' αυτό και σε αυτό το πρόγραμμα θα δοθεί ιδιαίτερη σημασία και έμφαση. Η διάσταση αυτή λαμβάνει υπόψη τα αποτελέσματα ερευνών σχετικά με τη *διαφοροποιημένη αποτελεσματικότητα* (Campbell, Kyriakides, Muijs, & Robinson, 2004· Kyriakides, 2007· Strand, 2010) και αναγνωρίζει ότι έστω και εάν υπάρχουν οι συγκεκριμένοι παράγοντες αποτελεσματικότητας του ΔΜΕΑ, η επίδρασή τους διαφέρει για διαφορετικά σχολεία. Συνεπώς, στο παρεμβατικό αυτό πρόγραμμα θα εξετάσουμε την ύπαρξη διαφοροποιημένης αποτελεσματικότητας ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των μαθητών του σχολείου σας (π.χ. φύλο, ΚΟΕ, εθνικότητα), αλλά και τυχόν αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στις μεταβλητές αυτές (π.χ. επίδραση φύλου σε σχέση με το ΚΟΕ ή/και την εθνικότητα).

Τέλος, το παρεμβατικό πρόγραμμα θα επικεντρωθεί στους παράγοντες που εδράζονται στο επίπεδο του σχολείου στο ΔΜΕΑ, οι οποίοι αναμένεται ότι μπορούν να επηρεάσουν τη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης ως προς τις διαστάσεις της ποιότητας και της ισότητας, μέσω της ανάπτυξης και αξιολόγησης της σχολικής πολιτικής αναφορικά με την ποιότητα της διδασκαλίας και την ανάπτυξη ενός θετικού μαθησιακού κλίματος στο σχολείο.

2. Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο του σχολείου

Το ΔΜΕΑ εισηγείται την ανάπτυξη πολιτικής που να στηρίζεται σε εμπειρικά δεδομένα και άρα η συγκέντρωση δεδομένων για τις πτυχές λειτουργίας κάποιου σχολείου είναι απαραίτητη προκειμένου να εξαχθούν σωστά συμπεράσματα και να καταρτιστεί το σχέδιο δράσης για τη βελτίωση του σχολείου ως προς τις διαστάσεις της ποιότητας και της ισότητας. Το ΔΜΕΑ συνδέει την οποιαδήποτε προσπάθεια βελτίωσης κάποιου από τους παράγοντες της εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας που λειτουργούν στο επίπεδο του σχολείου με παρεμβάσεις που επηρεάζουν άμεσα ή/και έμμεσα δύο συγκεκριμένες πτυχές της εκπαίδευσης: *(α) τη διδασκαλία* και *(β) το μαθησιακό περιβάλλον του σχολείου*. Έτσι, θεωρείται σημαντικό ένα σχολείο να αναπτύξει πολιτική σε θέματα που αφορούν τις δύο πιο πάνω πτυχές της εκπαίδευσης και να αναπτύξει μηχανισμούς εσωτερικής αξιολόγησής του ώστε να μπορεί να αναλαμβάνει δράσεις που θα συμβάλλουν στη βελτίωση του μαθησιακού περιβάλλοντος του σχολείου και της ποιότητας της διδασκαλίας.

Συγκεκριμένα, το δυναμικό μοντέλο αναφέρεται στους τέσσερις πιο κάτω παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο του σχολείου (Creemers & Kyriakides, 2008), των οποίων θα διερευνηθεί η επίδραση τους στα μαθησιακά αποτελέσματα (διάσταση της ποιότητας) και η συνεισφορά τους στη μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά επίπεδα (διάσταση της ισότητας):

- 1) Η πολιτική του σχολείου για τη δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης και οι ενέργειες που γίνονται για τη βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης του σχολείου.

- 2) Η αξιολόγηση της πολιτικής του σχολείου για τη δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης και των ενεργειών που γίνονται για τη δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης.
- 3) Η πολιτική του σχολείου για τον τρόπο διδασκαλίας και οι ενέργειες που γίνονται για τη βελτίωση της διδακτικής πρακτικής.
- 4) Η αξιολόγηση της πολιτικής του σχολείου για τον τρόπο διδασκαλίας και οι ενέργειες που γίνονται για τη βελτίωση της διδακτικής πρακτικής.

Στο Κεφάλαιο 3 θα παρουσιαστούν αναλυτικά και οι τέσσερις αυτοί παράγοντες, όπως και τα σημεία δράσης που περιλαμβάνει ο καθένας από αυτούς.

3. Παράγοντες αποτελεσματικότητας στο επίπεδο της τάξης

Στο δυναμικό μοντέλο υπάρχουν οκτώ παράγοντες που καθορίζουν την αποτελεσματικότητα στο επίπεδο της τάξης ή όπως αλλιώς αναφέρεται, στο επίπεδο του εκπαιδευτικού. Οι παράγοντες είναι:

- Προσανατολισμός (orientation)
- Δόμηση μαθήματος (structuring)
- Υποβολή ερωτήσεων (questioning techniques)
- Μοντελοποίηση μαθήματος (teaching-modelling)
- Εμπέδωση (application)
- Περιβάλλον μάθησης στην τάξη (classroom as a learning environment)
- Διαχείριση χρόνου (management of time)
- Αξιολόγηση (assessment)

Οι οκτώ αυτοί παράγοντες περιλαμβάνονται στην πολιτική του σχολείου για τον τρόπο διδασκαλίας και τις ενέργειες που γίνονται για τη βελτίωση της διδακτικής πρακτικής και συνεπώς, θα παρουσιαστούν λεπτομερώς μαζί με τα σημεία δράσης που αφορούν στο επίπεδο του σχολείου, στο Κεφάλαιο 3. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι οι παράγοντες αυτοί δεν αναφέρονται σε μια μόνο συγκεκριμένη μέθοδο διδασκαλίας (π.χ. τη συνεργατική μέθοδο ή την μετωπική διδασκαλία). Αντίθετα, υιοθετείται μία διαδραστική δυναμική προσέγγιση που δεν επικεντρώνεται μόνο στην κατάκτηση βασικών δεξιοτήτων (μέσω π.χ. της δόμησης και των τεχνικών ερωτήσεων), αλλά και στους νέους στόχους της εκπαίδευσης (όπως μεταγνωστικές δεξιότητες) καθώς και στους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να τους επιτύχουμε (μέσω π.χ. του προσανατολισμού και της μοντελοποίησης) (Kyriakides & Creemers, 2008).

Το ΔΜΕΑ όπως έχει προαναφερθεί, δείχνει τον τρόπο με τον οποίο οι παράγοντες στο επίπεδο σχολείου συνδέονται με τους παράγοντες στο επίπεδο της τάξης και ως συνέπεια συνδέονται άμεσα με τα μαθησιακά αποτελέσματα και τη σχολική αποτελεσματικότητα. Έχοντας αυτό υπόψη, το σχολείο σας μπορεί να επικεντρωθεί στις πτυχές του σχολικού κλίματος που θα συμβάλλουν ουσιαστικά στη βελτίωση της διδασκαλίας και μάθησης αντί να προσπαθούν να βελτιώσουν όλες τις

πτυχές αυτού. Για να μπορέσει να το επιτύχει αυτό παρουσιάζουμε στη συνέχεια τα βασικά στάδια της παρέμβασης που θα γίνει στο σχολείο σας με βάση τη δυναμική προσέγγιση.

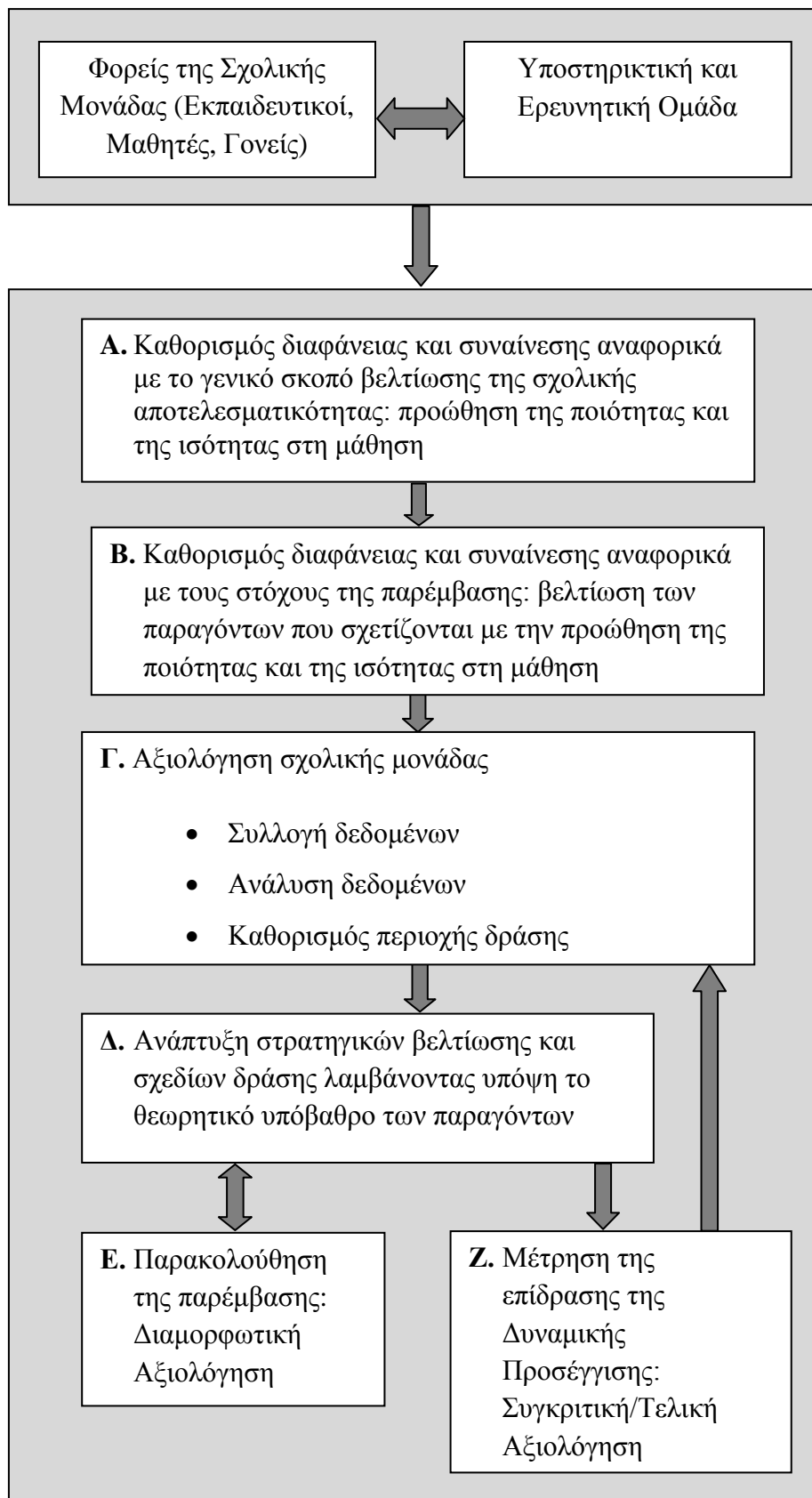
4. Βασικά στάδια της παρέμβασης στο σχολείο με βάση τη δυναμική προσέγγιση

Όπως έχουμε αναφέρει στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο ενεργός σας ρόλος στο πρόγραμμα ξεκινά από την τέταρτη φάση του προγράμματος μέχρι την έκτη (και τελευταία) φάση. Στην πέμπτη φάση του προγράμματος θα ξεκινήσει η παρέμβαση στο σχολείο σας η οποία θα βασίζεται στο θεωρητικό υπόβαθρο του ΔΜΕΑ το οποίο αναλύθηκε εκτενώς πιο πάνω. Είναι πολύ σημαντικό για την επιτυχία του προγράμματος να έχετε υπόψη σας τα βασικά στάδια της παρέμβασης και να αναγνωρίζετε το γεγονός ότι οποιαδήποτε δράση για βελτίωση πρέπει να στηρίζεται σε *εμπειρικά δεδομένα (evidence-based)*. Όσοι αποφασίζουν να συμμετέχουν στο πρόγραμμα πρέπει να θεωρούν σημαντικά τα μηνύματα ανατροφοδότησης, τα οποία θα προκύψουν ως αποτέλεσμα της αξιολόγησης της σχολικής τους μονάδας και δεν πρέπει να πιστεύουν ότι όλα όσα θα προκύψουν είναι ήδη γνωστά, αλλά αντίθετα πρέπει να θεωρούν ότι τα αποτελέσματα της αξιολόγησης πρέπει να είναι σεβαστά έστω και αν οι ίδιοι έχουν αντίθετη άποψη. Συνεπώς, ο κάθε εκπαιδευτικός πρέπει να έχει υπόψη από το πρώτο στάδιο εφαρμογής της δυναμικής προσέγγισης ποιο αναμένεται να είναι το τελικό αποτέλεσμά της. Τα βασικά στάδια της παρέμβασης που θα γίνει στο σχολείο σας απεικονίζονται στο Διάγραμμα 1 και επεξηγούνται στο κάτω.

Αρχικά, πρέπει να γνωρίζετε ότι η όλη προσπάθεια που θα γίνεται θα αποτελεί συνεργασία μεταξύ των φορέων του σχολείου σας (μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς) και της υποστηρικτικής και ερευνητικής μας ομάδας. Αυτή η συνεργασία θα ισχύει σε όλα τα στάδια της παρέμβασης. Στο πρώτο στάδιο, είναι σημαντικό να διασαφηνιστεί και να υπάρχει συμφωνία από όλους τους συμμετέχοντες ότι για να μπορέσει το σχολείο σας να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά του θα πρέπει να προωθηθεί τόσο η ποιότητα όσο και η ισότητα στη διαδικασία μάθησης και στο σχολικό περιβάλλον.

Στο δεύτερο στάδιο, θα γίνει αναφορά στους σχολικούς παράγοντες (βλ. προηγούμενο υποκεφάλαιο) που σχετίζονται με την εξασφάλιση των μέγιστων δυνατών μαθησιακών αποτελεσμάτων στο γνωστικό τομέα (διάσταση της ποιότητας) και ταυτόχρονα με την μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά ΚΟΕ επίπεδα ή/και διαφορετική εθνικότητα (διάσταση της ισότητας). Θα πρέπει να υπάρχει συμφωνία ανάμεσα στους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα ότι, ένα σχολείο καθίσταται και παραμένει αποτελεσματικό όταν αναλαμβάνει δράσεις που αποσκοπούν σε βελτίωση της διδακτικής πράξης και του μαθησιακού περιβάλλοντός του και αναπτύσσει μηχανισμούς αξιολόγησης για να μπορεί να βελτιώνει συνεχώς την πολιτική του. Άρα η εμπλοκή του σχολείου αυτού σε ένα πρόγραμμα βελτίωσης της σχολικής αποτελεσματικότητάς του αναμένεται να συμβάλει αρχικά σε βελτίωση των παραγόντων που εδράζονται στο επίπεδο του σχολείου και τελικά σε βελτίωση των μαθησιακών επιπέδων και σμίκρυνση των αρχικών διαφορών μεταξύ μαθητών με διαφορετικό ΚΟΕ ή/και διαφορετική εθνικότητα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Επίσης, κάθε περιοχή δράσης που θα εντοπιστεί πρέπει να συνάδει με το θεωρητικό σχήμα του ΔΜΕΑ. Αυτό επειδή κάθε προσπάθεια βελτίωσης της αποτελεσματικότητας πρέπει να στηρίζεται σε ένα στέρεο θεωρητικό σχήμα και να είναι σύμφωνη με εμπειρικά δεδομένα που αποκαλύπτουν τις βασικές ανάγκες ενός οργανισμού (evidence-based and theory-driven approach to school improvement). Επομένως, στο σημείο αυτό η ερευνητική μας ομάδα θα σας επεξηγήσει αναλυτικά το δυναμικό μοντέλο και τη σχετική βιβλιογραφία.

Στο τρίτο στάδιο, γίνεται η αξιολόγηση της σχολικής μονάδας για εντοπισμό της περιοχής δράσης. Θα συλλεχθούν δεδομένα από μαθητές και εκπαιδευτικούς (βλ. τέταρτη φάση του προγράμματος στο προηγούμενο κεφάλαιο) αξιοποιώντας τα εργαλεία μέτρησης των παραγόντων αποτελεσματικότητας και θα αναλυθούν χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες διαδικασίες ανάλυσης των δεδομένων (βλ. Creemers & Kyriakides, 2012). Μετά την ανάλυση των δεδομένων θα καθοριστεί η περιοχή δράσης του σχολείου σας. Ο καθορισμός αυτός θα γίνει μέσα από ομαδική συζήτηση στην οποία θα συμμετάσχουν εκπρόσωποι όλων των φορέων του σχολείου (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς). Τα αποτελέσματα της συζήτησης θα κοινοποιηθούν και θα ληφθούν οι τελικές αποφάσεις.

Στο τέταρτο στάδιο, θα αναπτυχθούν στρατηγικές βελτίωσης και σχέδια δράσης λαμβάνοντας υπόψη το θεωρητικό υπόβαθρο των σχολικών παραγόντων του ΔΜΕΑ. Συνεπώς, θα αξιοποιηθεί η βιβλιογραφία σε σχέση με την αποτελεσματική λειτουργία των σχολείων και ειδικότερα του ΔΜΕΑ, θα τονιστούν οι βασικές πτυχές που πρέπει να καλύπτει ένα σχέδιο δράσης από την ερευνητική μας ομάδα και θα δοθούν εισηγήσεις που θα προσαρμοστούν στο συγκεκριμένο του σχολείου σας με τη βοήθεια των εκπροσώπων των φορέων του σχολείου σας και της διευθυντικής του ομάδας. Συγκεκριμένες εισηγήσεις για το σχεδιασμό δράσεων και στρατηγικών, δίνονται στο επόμενο κεφάλαιο (Κεφάλαιο 3).

Στο πέμπτο στάδιο, αρχίζει να γίνεται παρακολούθηση της παρέμβασης (διαμορφωτική αξιολόγηση του προγράμματος) από την ερευνητική μας ομάδα. Η παρακολούθηση αυτή θα γίνεται με τακτές επισκέψεις στο σχολείο σας και επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς, μαθητές και διευθυντική ομάδα. Στόχος μας στο σημείο αυτό είναι η έγκαιρη ανάλυση των δεδομένων και η λήψη διορθωτικών μέτρων, έτσι ώστε να βελτιώνονται τα σχέδια δράσης σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Στο έκτο και τελευταίο στάδιο της παρέμβασης, θα διεξαχθεί τελική αξιολόγηση του προγράμματος, έτσι ώστε να μετρηθεί η επίδραση της παρέμβασης στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του σχολείου σας. Τα τελικά αποτελέσματα καθορίζουν τόσο την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης όσο και τη συνέχιση του προγράμματος - σε επίπεδο σχολείου - και τη νέα σχολική χρονιά με δράσεις που να αφορούν την ίδια περιοχή δράσης ή/και την ανάπτυξη σχεδίων δράσης που να αφορούν στη βελτίωση του σχολείου σε άλλους παράγοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

1. Εισαγωγή

Με σκοπό το σχεδιασμό δράσεων και στρατηγικών για προώθηση της ποιότητας και της ισότητας στα σχολεία, θα πρέπει να θέσουμε συγκεκριμένους και ξεκάθαρους στόχους οι οποίοι θα μας βοηθήσουν να βελτιώσουμε το περιβάλλον μάθησης του σχολείου και τη διδασκαλία στην τάξη. Συνεπώς, σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια λεπτομερής παρουσίαση των παραγόντων στο επίπεδο του σχολείου και της τάξης (βλ. Κεφάλαιο 2) για να γίνουν κατανοητές οι πτυχές που περιλαμβάνει ο καθένας από αυτούς και θα διατυπωθούν εισηγήσεις για τις δράσεις που θα αναλάβετε στο σχολείο σας για να βελτιώσετε την κάθε πτυχή, εξηγώντας και για ποιο λόγο μπορεί αυτή να προωθήσει συγχρόνως την ποιότητα και την ισότητα στην τάξη και στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον.

Συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν αρχικά η πολιτική και οι δράσεις για βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης του σχολείου και έπειτα η πολιτική και οι δράσεις για βελτίωση της διδακτικής πρακτικής ως προς τις δύο διαστάσεις (ποιότητα και ισότητα). Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με την ανάπτυξη μηχανισμών αξιολόγησης στο σχολείο σας τόσο σε σχέση με τη διδασκαλία όσο και σε σχέση με το περιβάλλον μάθησης του σχολείου που θα δώσουν δεδομένα για την υλοποίηση των στρατηγικών και των δράσεων για μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι, παρόλο που σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται όλες οι πτυχές βελτίωσης μιας σχολικής μονάδας, εντούτοις το σχολείο σας θα πρέπει να ασχοληθεί μόνο με τις πτυχές/περιοχές εκείνες που θα εντοπίσει ότι υπάρχει μεγαλύτερο πρόβλημα και που επιθυμεί να βελτιώσει.

Κατά την ανάπτυξη της πολιτικής σας είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζετε πως και γιατί η κάθε πτυχή κάθε ενός από τους πιο πάνω τομείς (δηλ. πολιτική για το μαθησιακό περιβάλλον, η πολιτική για τη διδασκαλία και η ανάπτυξη μηχανισμών αξιολόγησης) σχετίζεται με την επιτυχή υλοποίηση της προσπάθειάς σας για την προώθηση της ποιότητας και της ισότητας στο σχολείο σας. Επιπρόσθετα, η πολιτική του σχολείου πρέπει να περιγράφει τους ρόλους, τις ευθύνες και τις διαδικασίες για το εκπαιδευτικό προσωπικό αλλά και για τα υπόλοιπα μέλη της σχολικής κοινότητας όπως τους γονείς και τους μαθητές.

Επιπρόσθετα, κατά το σχεδιασμό της πολιτικής του σχολείου σας είναι χρήσιμο να έχετε υπόψη τα πιο κάτω:

- ✓ Ο όρος «πολιτική του σχολείου» δεν αναφέρεται μόνο στα επίσημα έγγραφα και αναφορές που στέλνονται στους διαφόρους εμπλεκομένους για να επεξηγηθεί η πολιτική του σχολείου. Ο όρος «πολιτική του σχολείου» περιλαμβάνει και τις δράσεις που μπορεί να αναλάβει η διεύθυνση του σχολείου (δάσκαλοι, βοηθοί διευθυντές και διευθυντής) με σκοπό τη βελτίωση

της ποιότητας διδασκαλίας αλλά και του μαθησιακού περιβάλλοντος του σχολείου. Η πολιτική πρέπει να είναι ξεκάθαρη και ορατή με όσα μέσα διαθέτει το σχολείο και οι εκπαιδευτικοί, αλλά και όλοι οι εμπλεκόμενοι να παίρνουν συγκεκριμένες κατευθύνσεις για το ρόλο που θα αναλάβουν σε σχέση με την υλοποίηση των διαφόρων πτυχών της πολιτικής του σχολείου.

- ✓ Κατά το σχεδιασμό των δράσεων και των στρατηγικών σας για προώθηση της ποιότητας και της ισότητας, πρέπει να λάβετε υπόψη τις ικανότητες/δεξιότητές σας ως εκπαιδευτικοί και τις ικανότητες των μαθητών και των γονιών τους για την υλοποίηση της παρεμβατικής πολιτικής. Για παράδειγμα, δεν μπορεί ο διευθυντής του σχολείου να ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς του να ανταλλάζουν επισκέψεις στις τάξεις τους και να αξιολογούν ο ένας τον άλλο εάν δεν έχει αναπτυχθεί προηγουμένως κλίμα εμπιστοσύνης μέσα στο σχολείο. Σε μια τέτοια περίπτωση, μία καλύτερη δράση θα ήταν η παρουσίαση στη συνεδρίαση επιτυχημένων στρατηγικών που χρησιμοποιούν κάποιοι εκπαιδευτικοί για μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων. Επομένως, κατά το σχεδιασμό των στρατηγικών θα πρέπει ο διευθυντής του σχολείου να ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να αναλαμβάνουν δράσεις που να ανταποκρίνονται στις ικανότητές τους. Συγχρόνως, θα πρέπει να σιγουρευτεί πως υπάρχει η θέληση για συμβολή στην υλοποίηση της πολιτικής και ότι το σχολείο είναι έτοιμο να παρέχει τη στήριξη που χρειάζεται για να υλοποιηθεί η πολιτική.
- ✓ Η πολιτική του σχολείου θα πρέπει να ανακοινωθεί σε όλους τους εκπαιδευτικούς (και αν είναι δυνατό σε όλους τους εμπλεκόμενους π.χ. γονείς) κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για ανακοίνωση της πολιτικής: α) στις συνεδρίες του προσωπικού, β) μέσω γραπτής ανακοίνωσης, γ) ενημέρωση των βοηθών διευθυντών οι οποίοι θα έχουν την ευθύνη να ενημερώσουν το υπόλοιπο προσωπικό, δ) ορισμός ενός υπεύθυνου συντονιστή για το ερευνητικό πρόγραμμα αλλά και για την ανακοίνωση της πολιτικής. Μετά την ανακοίνωση της πολιτικής είναι αναμενόμενο ότι θα προκύψουν σχόλια και εισηγήσεις από το προσωπικό. Οι εκπαιδευτικοί θα παρουσιάσουν τις εισηγήσεις τους για τους στόχους και το περιεχόμενο της πολιτικής που ανακοινώθηκε και αφού αναλυθούν θα καταλήξετε σε μια κοινή σχολική πολιτική του σχολείου και θα καθοριστούν κοινές προσδοκίες.

Ευελπιστούμε ότι οι πιο κάτω εισηγήσεις μας θα σας βοηθήσουν να λάβετε τις αποφάσεις σας για την ανάπτυξη αποτελεσματικής σχολικής πολιτικής που να συμβάλλει στην μείωση των μαθησιακών διαφορών μεταξύ μαθητών που προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Μπορείτε να προσαρμόσετε τις δράσεις αυτές με τρόπο που να εξυπηρετούν όσο το δυνατό καλύτερα τους στόχους σας και τις ανάγκες του σχολείου σας.

2. Πολιτική και δράσεις για βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης του σχολείου

Ο πρώτος παράγοντας αναφέρεται στην πολιτική του σχολείου για τη δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης και στις ενέργειες που γίνονται για τη βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης του σχολείου. Πιο συγκεκριμένα, ο παράγοντας αυτός αφορά πέντε πτυχές που καθορίζουν το μαθησιακό περιβάλλον ενός σχολείου. Οι πτυχές αυτές αναφέρονται: α) στη συμπεριφορά των μαθητών εκτός της τάξης, β) στις αλληλεπιδράσεις και στη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, γ) στην προώθηση των δεσμών συνεργασίας του σχολείου με τους εξωτερικούς φορείς που εμπλέκονται στη σχολική διαδικασία, δ) στην αξιοποίηση των πηγών μάθησης που υπάρχουν στο σχολικό χώρο και ε) στην προώθηση αξιών που συμβάλλουν στη μάθηση. Πιο κάτω παρουσιάζονται αναλυτικά οι δράσεις για καθεμιά από τις πτυχές αυτές με στόχο πάντοτε την προώθηση της ποιότητας και της ισότητας.

2.1. Συμπεριφορά των μαθητών εκτός της τάξης

Η συμπεριφορά των μαθητών έξω από την τάξη (π.χ. την ώρα του διαλείμματος, πριν την έναρξη των μαθημάτων και μετά τη λήξη των μαθημάτων) είναι μια ευκαιρία για τους εκπαιδευτικούς να ενισχύσουν την προώθηση της ισότητας στο σχολείο τους και να αξιοποιηθούν πολλές από τις δραστηριότητες που συμβαίνουν εκτός της τάξης. Με την ανάπτυξη ξεκάθαρης πολιτικής για τη συμπεριφορά των μαθητών εκτός της τάξης μπορείτε να συλλέξετε πολύτιμες πληροφορίες για την κουλτούρα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών διαφορετικής εθνικότητας, αλλά επίσης και να δείτε τα προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν τόσο οι μαθητές αυτοί αλλά και οι μαθητές που προέρχονται από χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα.

Καταρχάς, όλο το προσωπικό του σχολείου (όχι μόνο οι εκπαιδευτικοί, αλλά επίσης και οι οδηγοί λεωφορείων και τα άτομα που επιτηρούν τους μαθητές του σχολείου το απόγευμα) πρέπει να είναι σε εγρήγορση για εντοπισμό των μαθητών αυτών, έτσι ώστε να δοθούν μετέπειτα σε αυτούς τα κατάλληλα κίνητρα, εφόδια και ιδιαίτερη μεταχείριση. Για αυτό το λόγο, παρέχουμε πιο κάτω κάποιες συγκεκριμένες εισηγήσεις για το περιεχόμενο της πολιτικής σημειώνοντας πως διαφορετικές δραστηριότητες μπορούν να διενεργηθούν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους κατά τις οποίες οι μαθητές βρίσκονται εκτός της τάξης.

α) Συμπεριφορά των μαθητών κατά το διάλειμμα

Αρχικά, το σχολείο θα πρέπει να σχεδιάσει πολιτική που να αφορά στην αποτελεσματική επιτήρηση των μαθητών κατά την ώρα του διαλείμματος. Η αυξανόμενη επίβλεψη των μαθητών κατά τα διαλείμματα, κατά την αλλαγή περιόδων καθώς και πριν από την έναρξη των μαθημάτων μπορεί να βοηθήσει στον καλύτερο εντοπισμό των προβλημάτων που ένας π.χ. αλλόγλωσσος μαθητής μπορεί να αντιμετωπίζει. Ειδικότερα, ένα προσεκτικά οργανωμένο σχέδιο επιτήρησης με τον καθορισμό για κάθε εκπαιδευτικό του επακριβούς ρόλου που καλείται να έχει στην παιδονομία και συγκεκριμένων σημείων του σχολείου όπου θα παιδονομεί μπορεί να αποβεί ένα χρήσιμο εργαλείο για προώθηση της

ισότητας. Για παράδειγμα, εάν ένας αλλόγλωσσος μαθητής επισημανθεί ότι συστηματικά παραμένει μόνος στο διάλειμμα τότε θα πρέπει να προσεγγιστεί με στόχο να γίνει η διάγνωση της αιτίας του προβλήματος και να ενθαρρυνθεί σταδιακά η ένταξη του μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, ο μαθητής αυτός που κατά το διάλειμμα κάθεται μπροστά από το γραφείο των δασκάλων χωρίς φίλους ίσως να προσπαθεί να περάσει κάποιο μήνυμα. Αυτό το μήνυμα όμως μπορεί να γίνει αντιληπτό μόνο όταν ο εκπαιδευτικός ο οποίος επιτηρεί δεν βλέπει απλώς μια εικόνα, αλλά παρατηρεί προσεκτικά πέρα από τα φαινόμενα, ψάχνει για αιτίες επιχειρώντας να ερμηνεύσει με βάση τα δεδομένα το περιστατικό. Μια πιθανή εξήγηση θα ήταν ότι ο μαθητής είναι δέκτης εκφοβιστικής ή ρατσιστικής συμπεριφορά και ίσως να καθόταν σε εκείνο το μέρος προσπαθώντας να εξασφαλίσει κάποιου είδους προστασία. Έτσι, επιλέγει ένα πολύ ορατό μέρος το οποίο ενδεχομένως να θεωρεί ασφαλές καθώς οι θύτες δεν θα επιχειρήσουν να εκφοβίσουν ή να κοροϊδέσουν ένα μαθητή σε ένα σημείο όπου περνούν συνέχεια οι εκπαιδευτικοί. Άλλη εξήγηση, είναι ότι μπορεί να αντιμετωπίζει πρόβλημα επικοινωνίας με τους άλλους μαθητές λόγω της γλώσσας του (εάν δεν γνωρίζει καλά τα Ελληνικά). Αυτό το οποίο πρέπει να κάνει ο δάσκαλος στην εν λόγω περίπτωση είναι να συζητήσει με τον απομονωμένο μαθητή και να του παρέχει την απαραίτητη στήριξη και η διεύθυνση του σχολείου πρέπει να παροτρύνει τους εκπαιδευτικούς του να ενθαρρύνουν τους μαθητές να ζητούν βοήθεια για οποιοδήποτε πρόβλημα παρουσιάζουν ή εάν ενοχληθούν από τους συμμαθητές τους. Μετά από τέτοια επαφή και επικοινωνία, ο μαθητής θα αποκτήσει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και θα μπορέσει να μιλήσει ανοιχτά στον εκπαιδευτικό για το πρόβλημα που τυχόν αντιμετωπίζει. Σίγουρα όμως και οι εκπαιδευτικοί δεν θα πρέπει να εξαγάγουν αυθαίρετα συμπεράσματα, αλλά να είναι προσεκτικοί και να συζητούν προηγουμένως το περιστατικό αφού συγκεντρώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες. Για παράδειγμα, ο μαθητής στο παράδειγμα ίσως να καθόταν εκεί επειδή αισθανόταν κουρασμένος και να ήθελε να ξεκουραστεί από το παιχνίδι ή ακόμα μπορεί να προτίμησε να πάρει ήρεμα το γεύμα του.

Μία άλλη εισήγηση είναι οι εκπαιδευτικοί να παρατηρούν τους μαθητές, ώστε να εντοπίζουν τα διάφορα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζουν και να διενεργούν άτυπες συνεντεύξεις/συζητήσεις με αυτούς μέσω ανοιχτού τύπου ερωτήσεων οι οποίες να ενθαρρύνουν την κατάθεση των εμπειριών των μαθητών και να δημιουργούν συνθήκες κατάλληλες για ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων τους. Οι παιδονόμοι επιβάλλεται να φροντίσουν να είναι ορατοί σε κοινόχρηστες περιοχές του σχολείου όπως οι διάδρομοι, οι σκάλες, η καντίνα, η αίθουσα αθλοπαιδιών, η αποθήκη και οι τουαλέτες για καλύτερο έλεγχο των της συμπεριφοράς των μαθητών και για αποφυγή κρουσμάτων εκφοβισμού και ρατσισμού.

Επίσης, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι σε θέση να μπορούν να εντάσσουν έμμεσα τα παιδιά διαφορετικής εθνικότητας μέσα στο περιβάλλον του σχολείου καλώντας τα παιδιά αυτά για παράδειγμα την ώρα του διαλείμματος να δείξουν στα άλλα παιδιά ένα παιχνίδι που παίζουν στη χώρα τους και είναι διαφορετικό από αυτά που παίζουν συνήθως τα παιδιά στα σχολεία μας. Αμέσως, θα κινητοποιηθεί το ενδιαφέρον των άλλων μαθητών και σταδιακά το παιδί αυτό θα ενταχθεί στην

παρέα των συμμαθητών του. Με τον ίδιο τρόπο μπορούν να γίνουν και παιχνίδια λέξεων μεταξύ των παιδιών (π.χ. πώς είναι λέξη «πίνακας» σε άλλη γλώσσα), βοηθώντας έτσι τον αλλόγλωσσο μαθητή να μάθει καλύτερα τα Ελληνικά. Ακόμη, η οργάνωση ομαδικών δραστηριοτήτων – παιχνιδιών από μέρους των εκπαιδευτικών μπορεί να αποτελέσει αποτρεπτικό παράγοντα για την εμφάνιση συμπεριφορών απειθαρχίας, εκφοβισμού ή ρατσισμού και να φέρει πιο κοντά τους μαθητές καθώς πρέπει να συνεργαστούν για να λάβουν μέρος στο παιχνίδι. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη επιτυχή εφαρμογή τέτοιων δραστηριοτήτων είναι η συμμετοχή όσο το δυνατό περισσότερων μαθητών. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να καθοριστούν συγκεκριμένοι κανόνες και οι μαθητές να ακολουθούν συγκεκριμένες οδηγίες (να παίζουν όλα τα παιδιά, να ακολουθούν τους κανόνες του παιχνιδιού, να είναι ενεργητικοί, να χρησιμοποιούν κατάλληλα τον εξοπλισμό, να επιστρέφουν ό,τι δανείστηκαν αφού ολοκληρώσουν το παιχνίδι, να σέβονται τον προσωπικό χώρο των άλλων μαθητών, να σταματούν όταν χτυπήσει το κουδούνι). Επιπρόσθετα, το σχολείο μπορεί να αναλάβει προσπάθειες για τη δημιουργία ενός πιο ελκυστικού φυσικού περιβάλλοντος (παγκάκια, τραπεζάκια). Σε μια τέτοια περίπτωση, για να εξασφαλιστεί ένα υπολογίσιμο κονδύλι χρειάζεται οικονομική βοήθεια από τους γονείς, την κοινότητα ή ακόμα και από χορηγούς (όπου αυτό είναι δυνατό). Ειδικότερα, με τη δημιουργία ενός πιο όμορφου φυσικού περιβάλλοντος, κάποια απομονωμένα σημεία μπορούν να αξιοποιηθούν κατάλληλα και όλος ο εξωτερικός χώρος του σχολείου θα καταστεί πιο ασφαλής για να παίζουν οι μαθητές και να περνούν ευχάριστα την ώρα τους έξω από την τάξη.

Επιπρόσθετα, η ανταμοιβή της καλής συμπεριφοράς εκτός της τάξης μπορεί να καταστεί πολύ ευεργετική για όλους τους μαθητές. Το σχολείο μπορεί να πάρει αποφάσεις καθορίζοντας ένα σύστημα κινήτρων για τη βελτίωση του κοινωνικού περιβάλλοντος του σχολείου δίνοντας έμφαση στην τήρηση του κώδικα καλής συμπεριφοράς και στην προώθηση σωστών και αποδεκτών πράξεων έξω από την τάξη. Για παράδειγμα όποιοι μαθητές αλληλεπιδρούν με κάπως πιο απομονωμένους μαθητές και τους προσεγγίζουν, βοηθούν τους συμμαθητές τους διαφορετικής εθνικότητας να προσαρμοστούν στο περιβάλλον του σχολείου, δείχνουν σεβασμό για συμμαθητές και δασκάλους, συμπεριφέρονται με υπευθυνότητα και βάζουν τα δυνατά τους, θα κερδίζουν «αστέρια». Το σχολείο μπορεί να αποφασίσει να προβάλλει τέτοια θετικά παραδείγματα και να δίνει έπαινο (λεκτικό) σε όσους μαθητές καταφέρουν να συγκεντρώσουν πολλά «αστέρια». Σε τέτοιες περιπτώσεις η αναγνώριση και ο έπαινος μπορούν να δοθούν κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης, ενώπιον της τάξης ή ακόμα και κατά τη συνεδρίαση του προσωπικού. Ιδιαίτερα, στα παιδιά από χαμηλά κοινωνικά στρώματα με ιδιάζοντα προβλήματα στο σπίτι μπορεί να δοθεί και υλική επιβράβευση (πρόσκληση σε κάποιο αθλητικό γεγονός, εισιτήριο για τον κινηματογράφο ή το θέατρο κτλ.).

Επίσης, συστήνεται ένας συνομήλικος σε ρόλο συμβούλου να στηρίζει, να συμβουλεύει και να στηρίζει τα παιδιά που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα (είτε επειδή είναι διαφορετικής εθνικότητας είτε επειδή νιώθουν μειονεκτικά απέναντι σε ομάδες μαθητών από μεσαία και υψηλά κοινωνικά στρώματα). Αυτοί οι μαθητές-σύμβουλοι μπορεί να τύχουν ειδικής εκπαίδευσης ώστε να βελτιώσουν τις δεξιότητες επικοινωνίας τους, εχεμύθειας, φιλίας και αποδοχής. Κάποιοι μαθητές,

επίσης, μπορεί να έχουν την ευθύνη αφού εντοπίζουν απομονωμένα παιδιά να τα εντάσσουν στην παρέα τους. Έτσι, θα δημιουργηθεί ένα κλίμα ένταξης στο σχολείο. Οι συνομήλικοι σύμβουλοι, επίσης, πρέπει να επιτηρούνται από εκπαιδευτικούς και να ζητούν άμεση καθοδήγηση όταν το πρόβλημα είναι σοβαρό.

β) Συμπεριφορά των μαθητών πριν την έναρξη των μαθημάτων και μετά τη λήξη των μαθημάτων

Το σχολείο επιβάλλεται να βρει τρόπους πληροφόρησης για τον τρόπο με τον οποίο ο κάθε μαθητής φτάνει στο σχολείο το πρωί και φεύγει από αυτό το μεσημέρι. Για παράδειγμα, οι μαθητές με γονείς από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα δεν έχουν την ευχέρεια να αργούν στη δουλειά τους η οποία συνήθως ξεκινά και νωρίς το πρωί (π.χ. οικοδόμοι, υπάλληλοι σε εργοστάσια) και συνήθως αναγκάζονται να φέρνουν τα παιδιά τους στο σχολείο πολύ νωρίς το πρωί. Συνεπώς, σε μια σχολική μονάδα που στηρίζει τους γονείς και τους μαθητές της θα πρέπει να υπάρχει το προσωπικό που να υποδέχεται τέτοιους μαθητές το πρωί και να υπάρχει και ο κατάλληλος χώρος μέσα στο σχολείο για να απασχολούνται. Με τον ίδιο τρόπο θα πρέπει να υπάρχει και το προσωπικό που θα μπορεί να μείνει μετά τη λήξη των μαθημάτων με αυτά τα παιδιά μέχρι να έρθουν να τα παραλάβουν οι γονείς τους. Το σχολείο θα πρέπει να εργοδοτήσει ένα υπεύθυνο άτομο (κατά προτίμηση εκπαιδευτικό) που να πληροί τα κριτήρια και όχι οποιοδήποτε ενήλικα (π.χ. μια γραμματέα ή ένα γονιό χωρίς οποιοδήποτε υπόβαθρο). Το άτομο που θα επιλεγεί απαιτείται να έχει συγκεκριμένα προσόντα, ικανότητες επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με παιδιά.

Επίσης, το σχολείο πρέπει να βρει τρόπους πληροφόρησης για τη συμπεριφορά των μαθητών στα λεωφορεία κατά τη διαδρομή προς και από το σχολείο ή έξω από το σχολείο. Τις πληροφορίες αυτές μπορεί να δώσει ο οδηγός του λεωφορείου και ο σχολικός τροχονόμος (εάν υπάρχει κάποιος μαθητής που συστηματικά δεν έχει συνοδεία από τους γονείς του, εάν εντοπίζονται περιστατικά ρατσισμού ή εκφοβισμού κτλ.).

Ακόμη, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην θέσπιση ξεκάθαρων κανόνων- οδηγιών προς όλους τους μαθητές που να αφορούν την άφιξη-είσοδό τους στο σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, το σχολείο μπορεί να καθορίσει συγκεκριμένες προσδοκίες για την άφιξη των μαθητών οι οποίες θα ανακοινωθούν σε όλους τους μαθητές: α) περπατώ και δεν τρέχω όταν εισέρχομαι στο σχολείο, β) μπαίνω στο σχολείο ήσυχα και γρήγορα, γ) δεν μιλώ δυνατά-δεν φωνάζω, ε) φτάνω στην τάξη έγκαιρα, στ) βάζω την τσάντα στη θέση μου και βγαίνω στην αυλή, ζ) σέβομαι την περιουσία του σχολείου (π.χ., αφίσες στους διαδρόμους), η) δεν συναναστρέφομαι με άτομα που δεν γνωρίζω έξω από το σχολείο και θ) δεν φέρνω πολύτιμα αντικείμενα στο σχολείο. Συγχρόνως, θα πρέπει να θεσπιστούν και ξεκάθαροι κανόνες-οδηγίες προς τους μαθητές που να αφορούν την έξοδό τους από το σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, το σχολείο μπορεί να καθορίσει συγκεκριμένες προσδοκίες για την έξοδο των μαθητών οι οποίες θα ανακοινωθούν σε όλους: α) φεύγω από το σχολείο ήσυχα και γρήγορα χωρίς να σπρώχνω τους συμμαθητές μου, β) δεν μιλώ δυνατά-δεν φωνάζω, γ) θυμάμαι να

πάρω μαζί μου όλα τα πράγματά μου πριν φύγω από την τάξη και δ) ενώ περιμένω τους γονείς μου να με παραλάβουν αποφεύγω τη συναναστροφή με άτομα που δεν γνωρίζω έξω από το σχολείο.

γ) Καθορισμός κώδικα συμπεριφοράς από το σχολείο (με συνεργασία μαθητών, εκπαιδευτικών και γονέων) αναφορικά με τη συμπεριφορά των μαθητών εκτός της τάξης

Οι κανόνες θα πρέπει να είναι σύντομοι, σαφείς και να περιλαμβάνουν άμεσες συνέπειες για την επιθετική ή ρατσιστική συμπεριφορά και εξίσου άμεση επιβράβευση για την επιθυμητή συμπεριφορά. Ο κώδικας συμπεριφοράς θα πρέπει να ενισχύει αξίες όπως ο σεβασμός, η δικαιοσύνη, το ενδιαφέρον για τους άλλους και η προσωπική ευθύνη. Ταυτόχρονα θα πρέπει ξεκάθαρα να ορίζει τι θεωρείται μη αποδεκτή συμπεριφορά, επιθυμητή συμπεριφορά και συνέπειες για παραβάσεις. Επίσης, ο κώδικας θα πρέπει να απευθύνεται σε ενήλικες και μαθητές, με την κατάλληλη γλώσσα κάθε φορά ανάλογα με την ηλικία και να είναι αναρτημένος σε εμφανή σημεία του σχολείου.

Για την ανάπτυξη του κώδικα συμπεριφοράς θεωρούμε ότι ιδιαίτερης σημασίας χρήζουν συγκεκριμένες πτυχές οι οποίες αν ληφθούν σοβαρά υπόψη μπορούν να ενισχύσουν τόσο τη θετική και αποδεκτή συμπεριφορά από τους μαθητές αλλά και να προωθήσουν το σεβασμό στις πράξεις τους. Αυτές οι πτυχές είναι οι πιο κάτω: α) προτάσεις-κανόνες για όλους τους μαθητές, β) σημασία των εβδομαδιαίων συναντήσεων με τους γονείς, γ) σειρά στην καντίνα, δ) είσοδος των μαθητών στο σχολείο και έξοδος τους από το σχολικό χώρο και ε) σχολική συγκέντρωση. Τα πιο κάτω παραδείγματα είναι ξεκάθαρες και κατανοητές προτάσεις που θα μπορούσαν να περιληφθούν στον κώδικα: (α) Θα κάνουμε παρέα με παιδιά που είναι μόνα τους, (β) Δεν κοροϊδεύουμε τους συμμαθητές μας για κανένα λόγο, (γ) Όταν γνωρίζουμε ότι κάποια παιδιά ενοχλούν ένα παιδί, θα το λέμε σε ένα μεγάλο στο σχολείο και σε ένα μεγάλο στο σπίτι. Με σκοπό τη διασφάλιση της θετικής συμπεριφοράς από μέρους των μαθητών, πρέπει να διευθετούνται εβδομαδιαίες συναντήσεις επικοινωνίας με τους μαθητές. Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δώσουν κίνητρα στους μαθητές για να τηρούν τους κανόνες που περιλαμβάνονται στον κώδικα συμπεριφοράς. Στον κώδικα συμπεριφοράς πρέπει να καθορίζονται ξεκάθαρα οι προσδοκίες από τα παιδιά που μπορεί να τυγχάνουν ρατσιστικής ή μειονεκτικής συμπεριφοράς: α) ανέφερε το γεγονός σε ένα δάσκαλο, β) ανέφερε το γεγονός στο διευθυντή, γ) ενημέρωσε τους γονείς σου, δ) μην υποφέρεις μόνος/η σου, ε) ζήτησε βοήθεια, στ) να είσαι αποφασιστικός/η και να έχεις αυτοπεποίθηση, ζ) ζωγράφησε, γράψε ή συζήτησε τα συναισθήματά σου, και η) κάνε παρέα με παιδιά που εμπιστεύεσαι. Πέρα όμως από τις προσδοκίες από τα θύματα, στον κώδικα συμπεριφοράς θα πρέπει να καθορίζονται και οι ευθύνες των μαθητών που είναι αυτόπτες μάρτυρες: α) ανέφερε το περιστατικό σε ένα ενήλικα, β) προσπάθησε να βοηθήσεις τους μαθητές που χρειάζονται βοήθεια, γ) κάνε παρέα με παιδιά που είναι μόνα-ζήτησε από το συμμαθητή σου να έρθει στην παρέα σου, δ) όταν γνωρίζεις πως κάποια παιδιά συμπεριφέρονται άσχημα σε ένα μαθητή, ενημέρωσε ένα μεγάλο στο σχολείο και ένα μεγάλο στο σπίτι, ε) μην κουτσομπολεύεις για το περιστατικό.

Στον κώδικα συμπεριφοράς ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνεται και για τη σειρά στην καντίνα. Πρέπει να καθορίζεται η αναμενόμενη συμπεριφορά που πρέπει να επιδεικνύουν οι μαθητές σε αυτό τον χώρο: α) να μιλούν χαμηλόφωνα, β) να κρατούν τα χέρια κοντά στο σώμα, γ) να έχουν τρόπους, δ) να επιλέγουν γρήγορα, ε) να κρατούν τη σειρά και να περιμένουν με υπομονή, στ) να ακολουθούν τις προσταγές των ενηλίκων, ζ) να έχουν έτοιμα τα χρήματά τους, η) να καθαρίζουν τα άχρηστα, θ) να βοηθούν ένα συμμαθητή τους που μπορεί να θέλει βοήθεια. Κάποιες στρατηγικές οι οποίες μπορούν να διευκολύνουν τις γρηγορότερες διαδικασίες στην καντίνα είναι η χρήση διαφορετικής σειράς για μικρότερους και μεγαλύτερους μαθητές, η γρήγορη εξυπηρέτηση από επαγγελματίες και η διαφορετική ώρα διαλείμματος για μεγαλύτερους και μικρότερους μαθητές. Για παράδειγμα οι μικρότεροι μαθητές μπορεί να βγαίνουν για διάλειμμα 10 λεπτά νωρίτερα από τους μικρότερους μαθητές ούτως ώστε να εξυπηρετηθούν νωρίτερα και να αποφευχθεί ο συνωστισμός.

2.2. Αλληλεπιδράσεις και συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών

Είναι πολύ σημαντικό σε μια σχολική μονάδα οι εκπαιδευτικοί μεταξύ τους να συνεργάζονται, να συντονίζονται και να στηρίζονται ο ένας στον άλλο. Η αλληλεπίδραση αυτή συνεισφέρει στη βελτίωση των διδακτικών τους δεξιοτήτων και κατά συνέπεια των μαθησιακών αποτελεσμάτων των μαθητών τους (γνωστικών και συναισθηματικών). Εφόσον η παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών στους μαθητές θεωρείται πρόκληση για τη δημιουργία ενός καλύτερου μαθησιακού περιβάλλοντος, αυτό που υποστηρίζουμε είναι ότι τα αποτελεσματικά σχολεία στη μείωση των αρχικών διαφορών μεταξύ των μαθητών με διαφορετικό ΚΟΕ ή/και εθνικότητα είναι τα σχολεία εκείνα όπου οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται όχι μόνο για τη βελτίωση της ποιότητας διδασκαλίας τους και την επίτευξη καλύτερων μαθησιακών αποτελεσμάτων (διάσταση της ποιότητας), αλλά και για τη μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών τους (διάσταση της ισότητας).

Όταν μιλούμε για συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, είναι σημαντικό να διασαφηνίσουμε ότι δεν εννοούμε την κοινωνική αλληλεπίδραση (π.χ. για προσωπικά θέματα κτλ.) που είναι καλό μεν να υπάρχει αλλά όχι να σταματά εκεί. Η αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών είναι ευεργετική και ενισχύει την ποιότητα στην εκπαίδευση όταν εστιάζεται σε δραστηριότητες που αναμένεται να αναλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί στο περιβάλλον του σχολείου. Αυτή η ενεργή αλληλεπίδραση σε θέματα που σχετίζονται με τη μάθηση και τη μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών είναι απαραίτητη και μπορεί να συνεισφέρει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο *ανταλλάζοντας ιδέες και εμπειρίες* για την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών. Για παράδειγμα, ένας εκπαιδευτικός που έχει πείρα με αλλόγλωσσα παιδιά ή με μαθητές με πολύ χαμηλό ΚΟΕ που δεν έχουν καθόλου στήριξη στο σπίτι και κατάφερε σε προηγούμενα χρόνια να χειριστεί αποτελεσματικά τέτοιες καταστάσεις, μπορεί να δώσει συγκεκριμένες εισηγήσεις σε άλλους συναδέλφους για στήριξη των μαθητών αυτών. Με τον ίδιο τρόπο, μπορεί να αποκαλύπτουν και αναποτελεσματικές στρατηγικές.

Ωστόσο, για να μοιράζονται οι εκπαιδευτικοί όχι μόνο επιτυχίες αλλά και αποτυχίες είναι πολύ σημαντικό να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Έτσι, θα μπορούν να αναστοχάζονται για τις αποτυχίες τους, να αποφεύγουν λάθη και να αναπτύσσουν περαιτέρω τις θετικές τους εμπειρίες. Εντούτοις, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί γρήγορα και άμεσα κλίμα και συνθήκες εμπιστοσύνης μεταξύ των εκπαιδευτικών. Χρειάζεται τόσο χρόνο όσο και συνεργατικές προσπάθειες για να καταφέρουν οι εκπαιδευτικοί να κάνουν αυτοκριτική. Επαφίεται, λοιπόν, σε εσάς να κρίνετε πότε οι συνάδελφοί σας είναι έτοιμοι και νιώθουν αρκετή αυτοπεποίθηση για να εκφραστούν ελεύθερα για προηγούμενες αρνητικές εμπειρίες. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ενθαρρύνονται να *ανταλλάζουν επισκέψεις μεταξύ τους στις τάξεις τους* και μετά να αναστοχάζονται για αποτελεσματικούς και λιγότερο αποτελεσματικούς τρόπους και στρατηγικές για μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών και για ενίσχυση των μαθητών που χρειάζονται. Τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων των διδασκαλιών συνίσταται να συζητούνται στις συνεδρίες προσωπικού, ούτως ώστε να βοηθηθούν οι εκπαιδευτικοί να μάθουν από κοινού αποτελεσματικούς τρόπους προώθησης της ισότητας την τάξη τους. Μπορούν, επίσης, να αναπτυχθούν συγκεκριμένα έντυπα παρατήρησης τα οποία να σχετίζονται με την πολιτική του σχολείου για προώθηση ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών.

Ακόμη, κάποιες υπευθυνότητες όπως για παράδειγμα η *παιδονομία* μπορούν να ορίζονται όχι μόνο σε άτομα αλλά σε *ζευγάρια εκπαιδευτικών*. Όταν δουλεύουν συνεργατικά, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συζητούν τι παρατηρούν, να ανταλλάζουν απόψεις, να βρίσκουν λύσεις από κοινού και μετά να παρουσιάζουν στη συνεδρία προσωπικού τις πρακτικές που θεωρούν πιο αποτελεσματικές. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες *επαγγελματικής ανάπτυξης* οι οποίες προωθούν τόσο την ποιότητα όσο και την ισότητα στα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών τους. Η διοικητική ομάδα του σχολείου μπορεί ακόμη να καλέσει ζευγάρια ή μικρές ομάδες εκπαιδευτικών να αναλάβουν την προετοιμασία *παρουσίασης* για ολόκληρο το σχολείο που να αφορά στρατηγικές που μπορούν να μειώσουν τις αρχικές διαφορές μεταξύ των μαθητών με διαφορετικά βασικά χαρακτηριστικά (όπως ΚΟΕ και εθνικότητα).

Μια άλλη πολύ χρήσιμη στρατηγική είναι και η ανάπτυξη ενός *συστήματος μεντόρων*. Με βάση το ιστορικό και τις δεξιότητες κάθε εκπαιδευτικού, η διεύθυνση του σχολείου μπορεί να δημιουργήσει την επιτροπή των μεντόρων. Πιο έμπειροι εκπαιδευτικοί ή/και βοηθοί διευθυντές μπορούν να στηρίζουν τους νεότερους εκπαιδευτικούς ή μαθητές που προέρχονται από μειονότητες. Επιπλέον, αυτή η επιτροπή μπορεί να διευθετήσει την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, να επιβλέπει την αποτελεσματικότητα του προγράμματος, να εισηγείται αλλαγές και να ρυθμίζει τη συνοχή της παρέμβασης.

Στην ανάπτυξη της πολιτικής του σχολείου, πρέπει να δοθεί προσοχή στην *παροχή στήριξης και διευκολύνσεων* στις ομάδες εκπαιδευτικών που αντιμετωπίζουν τα περισσότερα «προβλήματα» στην τάξη τους. Αυτοί οι εκπαιδευτικοί για παράδειγμα θα μπορούσαν να *έχουν λιγότερους μαθητές* στην τάξη τους για να μπορούν να δίνουν περισσότερη προσοχή στους μαθητές που την έχουν

ανάγκη και να μπορούν να διαφοροποιούν κατάλληλα τη διδασκαλία τους. Επιπλέον, ένα *δεύτερο άτομο-βοηθός στην τάξη* όπου χρειάζεται (π.χ., στις περιπτώσεις που ένας αλλόγλωσσος μαθητής δεν γνωρίζει καλά την ελληνική γλώσσα) μπορεί να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό, όχι μόνο όσον αφορά το συγκεκριμένο μαθητή, αλλά και στην καλύτερη διαχείριση του διδακτικού χρόνου και των δραστηριοτήτων.

2.3. Προώθηση των δεσμών συνεργασίας του σχολείου με τους εξωτερικούς φορείς που εμπλέκονται στη σχολική διαδικασία

Κατά την ανάπτυξη της σχολικής πολιτικής και το σχεδιασμό στρατηγικών, οι σχέσεις με την κοινότητα, τους γονείς και τους συμβούλους είναι εξαιρετικά σημαντικές αφού οι φορείς αυτοί μπορούν να προσφέρουν τόσο ηθική όσο και υλική βοήθεια στο σχολείο. Το σχολείο πρέπει να εξηγήσει, ιδιαίτερα στους γονείς, ότι τους χρειάζεται στη διαδικασία μάθησης, ώστε να πετύχει τους στόχους τους και τα καλύτερα δυνατά μαθησιακά αποτελέσματα. Δομές βασισμένες στη συνεργασία με τους φορείς αυτούς συνεισφέρουν σημαντικά στην εφαρμογή των δράσεων με σκοπό την προώθηση ίσων μαθησιακών ευκαιριών μεταξύ των μαθητών και τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού σχολικού μαθησιακού περιβάλλοντος.

Η εμπλοκή της ευρύτερης κοινότητας και ειδικότερα των γονιών και των μαθητών στο σχολείο μπορεί να επιτευχθεί με τη σύσταση μιας επιτροπής που να περιλαμβάνει το διευθυντή του σχολείου, αντιπροσώπους του συνδέσμου γονέων, εκπαιδευτικούς, μέλη του μη εκπαιδευτικού προσωπικού του σχολείου (π.χ. μέλη της σχολικής εφορείας) και μαθητές. Με τη συμμετοχή προσωπικού, μαθητών και γονέων στη δημιουργία και εφαρμογή πολιτικής για προώθηση της ισότητας, η διεύθυνση του σχολείου μπορεί να πάρει πολύτιμες πληροφορίες από όλους όσοι επηρεάζονται άμεσα. Τα ερευνητικά δεδομένα καταδεικνύουν πως αυτός ο παράγοντας είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες για την αποτελεσματικότητα του σχολείου (Fan & Chen, 2001· Kyriakides, Creemers, Antoniou, & Demetriou, 2010· Waterman & Walker, 2009). Δημιουργώντας καλές σχέσεις με τους γονείς και την κοινότητα του σχολείου και ενθαρρύνοντάς τους να εμπλέκονται ενεργά στην εφαρμογή της πολιτικής του σχολείου, γίνεται αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων ανθρώπινων πόρων όχι μόνο για επίτευξη των μαθησιακών στόχων (γνωστικών και συναισθηματικών) αλλά και για επίτευξη μείωσης των μαθησιακών διαφορών μεταξύ μαθητών από διαφορετικά ΚΟΕ ή/και εθνικότητα. Πιο κάτω διατυπώνονται συγκεκριμένες εισηγήσεις για δράσεις που μπορούν να λάβουν χώρα μέσα στο σχολείο για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Η συνεργασία του σχολείου με τους γονείς όλων των μαθητών του είναι καίριας σημασίας όπως ειπώθηκε και πιο πάνω, αλλά εάν δεν ληφθεί υπόψη η *διάσταση της διαφοροποίησης* τότε οι διαφορές μεταξύ των μαθητών μπορεί να μεγαλώσουν αντί να μικρύνουν. Από τη στιγμή που μέσα σε ένα σχολείο υπάρχουν ομάδες μαθητών από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα και διαφορετικές εθνικότητες τότε θα πρέπει να διαφοροποιεί την πολιτική του ως προς τη συνεργασία με τους γονείς και την ενημέρωσή τους. Για παράδειγμα, η ενημέρωση προς τους γονείς (π.χ. ανακοινώσεις για την

πολιτική του σχολείου, κανονισμούς, εκδρομές, δραστηριότητες κτλ.) θα πρέπει να γίνεται με διάφορα μέσα όπως γραπτώς με επιστολή στο σπίτι, μέσω διαδικτύου και απευθείας τηλεφωνικά με τους γονείς. Αυτό γιατί οι γονείς ενός μαθητή μπορεί να μην έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και έτσι εάν η επικοινωνία περιλαμβάνει μόνο το μέσο αυτό τότε οι ανακοινώσεις δεν θα φτάνουν ποτέ σε αυτούς. Επίσης, εάν οι γονείς ενός αλλόγλωσσου μαθητή δεν γνωρίζουν καλά την ελληνική γλώσσα τότε το πιο πιθανόν είναι να αγνοήσουν μια επιστολή από το σχολείο. Συνεπώς, θα πρέπει να προνοήσει το σχολείο οι επιστολές που θα στέλνονται σε αυτούς τους γονείς να μην είναι μόνο γραμμένες στα ελληνικά και επίσης να ενημερώνει και τηλεφωνικά τους γονείς αυτούς.

Ταυτόχρονα, θα πρέπει να έχετε υπόψη σας ότι θα πρέπει να είστε ευέλικτοι στις συναντήσεις με τους γονείς και να μπορείτε να προσαρμόσετε τις ώρες των συναντήσεων με κάποιες ομάδες γονιών. Συνήθως οι γονείς μαθητών με χαμηλό ΚΟΕ δυσκολεύονται να έρχονται στο σχολείο κατά τις πρωινές ώρες για να μιλήσουν με τους εκπαιδευτικούς λόγω του ωραρίου εργασίας τους. Συνεπώς, θα πρέπει να διευθετήσετε κάποιες απογευματινές συναντήσεις με αυτούς έτσι ώστε να μπορεί να υπάρχει συνεργασία. Εάν δεν διαφοροποιηθεί ο τρόπος με τον οποίο συνεργάζεται το σχολείο με κάθε ομάδα γονιών και δεν λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες τους και το σχολείο συνεργάζεται μόνο με τους γονείς μαθητών που δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα μαθησιακά προβλήματα ή που ήδη έχουν ψηλές επιδόσεις και οι οποίοι συμμετέχουν ήδη ενεργά στη σχολική πολιτική, τότε με την πάροδο του χρόνου οι διαφορές μεταξύ των μαθητών θα μεγαλώνουν.

Επομένως, όλα τα πιο πάνω σημεία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την υλοποίηση πολιτικής συνεργασίας με τους γονείς στα στάδια που περιγράφονται πιο κάτω. Στην αρχή της σχολικής χρονιάς, είναι πολύ σημαντικό το σχολείο να ανακοινώσει στους γονείς τη πολιτική του για προώθηση τόσο της ποιότητας όσο και της ισότητας, να την αναλύσει και να ζητήσει ανατροφοδότηση και εισηγήσεις. Στα αρχικά στάδια των προσπαθειών, το σχολείο πρέπει να ενημερώσει πλήρως τους γονείς για το θέμα παρέχοντας όλες τις πληροφορίες για το σχέδιο δράσης του. Οι εκπαιδευτικοί απαιτείται να πείσουν τους γονείς ότι το πρόγραμμα θα λειτουργήσει και ότι εκείνοι μπορούν να κάνουν τη διαφορά. Κατά την υλοποίηση του προγράμματος, θα βοηθήσει πολύ η παροχή συγκεκριμένης θετικής ανατροφοδότησης στους γονείς και η ενημέρωση για μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών (αύξηση της επίδοσης των μαθητών με χαμηλό ΚΟΕ και των αλλόγλωσσων μαθητών). Κάτι τέτοιο θα ενισχύσει της προσπάθειες τους για εφαρμογή και υλοποίηση της πολιτικής του σχολείου και θα δημιουργήσει αισιοδοξία. Επίσης, θα πρέπει να δίνεται στους γονείς ακριβής πληροφόρηση για τους τρόπους με τους οποίους το σχολείο διαφοροποιεί και ενισχύει τη διδασκαλία των μαθητών αυτών και να τους παρέχει τρόπους με τους οποίους μπορούν να ενισχύσουν τους μαθητές στο σπίτι. Είναι ευθύνη του σχολείου να αυξήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες των γονιών ούτως ώστε να μπορούν να τους βοηθήσουν αποτελεσματικά.

Παράλληλα, οι γονείς μπορούν να δώσουν τις δικές τους εισηγήσεις για καλύτερες παρεμβάσεις («Τι εισηγείστε να πράξει το σχολείο σε επόμενα στάδια;») παρά να κριτικάρουν τις στρατηγικές που έχουν ήδη αναληφθεί. Ιδιαίτερα από τους γονείς αλλόγλωσσων μαθητών, το σχολείο

μπορεί να πάρει χρήσιμες πληροφορίες για τα βασικότερα σημεία στα οποία δυσκολεύονται, για τα ενδιαφέροντά τους κτλ. Επίσης, η εντακτική συμβουλευτική μαθητή και οικογένειας καθίσταται απαραίτητη προϋπόθεση βοήθειας προς τους γονείς αφού θα τους προσφέρει γνώση νέων προσεγγίσεων, επικοινωνίας και θετικών αλληλεπιδράσεων με το παιδί τους.

Ακόμη, το σχολείο μπορεί να αναπτύξει σαφής πολιτική που θα ενημερώνει τους γονείς για τις ώρες συναντήσεων με τους εκπαιδευτικούς κατά τις οποίες μπορούν να ενημερωθούν για την πρόοδο των παιδιών τους. Το σχολείο επιβάλλεται να διαβεβαιώσει τους γονείς ότι μπορούν να μοιράζονται όλες τους τις ανησυχίες με τους εκπαιδευτικούς του παιδιού τους. Καθώς πάντοτε παρουσιάζονται δυσκολίες στη διεύθυνση ώρας που να βολεύει το πρόγραμμα όλων των γονέων, θα πρέπει να σταλεί στους γονείς μια ανακοίνωση με λεπτομέρειες για τρόπους επικοινωνίας με τα αρμόδια άτομα του εκπαιδευτικού προσωπικού. Αυτή η ανακοίνωση μπορεί να προτείνει στους γονείς εύκολους τρόπους επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς, τη διεύθυνση του σχολείου ή το συντονιστή του σχολείου για το συγκεκριμένο πρόγραμμα (βλέπε σημείο διαφοροποίησης πιο πάνω).

Το σχολείο μπορεί ακόμη να προσκαλέσει τους γονείς να επισκέπτονται τις τάξεις των παιδιών τους και να παρακολουθούν τη διδασκαλία. Τέτοιες συναντήσεις σε επίπεδο τάξης μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη επικοινωνία γονιών και δασκάλων. Έτσι, οι γονείς μαθαίνουν πώς να στηρίζουν τις προσπάθειες του σχολείου και τι αναμένεται από αυτούς να κάνουν για να βοηθήσουν με τρόπο αποτελεσματικό το παιδί τους. Για τους γονείς που δεν μπορούν να έρθουν στο σχολείο για να παρακολουθήσουν μάθημα λόγω εργασίας, θα μπορούσαν ίσως να βιντεογραφηθούν κάποια μαθήματα και να οργανωθεί μια απογευματινή συνάντηση στην οποία να προβληθούν και να συζητηθούν.

Είναι εξαιρετικά σημαντικό το σχολείο να ευχαριστεί τους γονείς εκείνους που καταβάλλουν ουσιαστικές προσπάθειες βελτίωσης της επίδοσης των παιδιών τους και να οργανώνει «κύκλους γονέων» όπου μεταξύ τους οι γονείς μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις και να μοιραστούν εμπειρίες. Ο κύκλος γονέων πρέπει να εστιαστεί στην καλλιέργεια υγιούς επικοινωνίας μεταξύ των γονέων η οποία να χαρακτηρίζεται από εμπιστοσύνη, αυθεντικότητα, ειλικρίνεια και ανοικτοσύνη. Αυτά μπορεί να επιτευχθούν εάν ο συντονιστής του κύκλου ακολουθεί τα πιο κάτω: α) σύσταση κανόνων για την ομάδα (π.χ. εχεμύθεια), β) ο κάθε συμμετέχοντας να παίρνει το λόγο τουλάχιστον μία φορά, γ) οι συμμετέχοντες να χρησιμοποιούν προσωπικές προτάσεις («εγώ»), δ) αποφυγή επιθέσεων σε προσωπικό επίπεδο, ε) αναστοχασμός στις απόψεις άλλων, στ) κατανόηση, ζ) συζήτηση για πιθανές λύσεις, και η) συμφωνία για έλεγχο σε σχέση με την επίλυση του προβλήματος. Οι συντονιστές πρέπει, επίσης, να είναι ανεκτικοί σε διάφορες απόψεις που ίσως έχουν διατυπωθεί με τρόπο επιθετικό από τους γονείς. Καθώς κάποιοι γονείς πολύ πιθανόν να επιρρίψουν ευθύνες στους εκπαιδευτικούς, ο συντονιστής επιβάλλεται να ζητήσει περαιτέρω εξηγήσεις ή εισηγήσεις από το γονιό που έκανε καταγγελία. Σε κάθε περίπτωση, οι γονείς πρέπει να νιώθουν ότι μπορούν να διαμαρτυρηθούν και να εκφράσουν τις ανησυχίες τους και τις απόψεις τους για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα παρέμβασης. Οι κύκλοι γονέων μπορεί να αποτελέσουν μία πολύ καλή ευκαιρία για

τους γονείς να αναμειχθούν περαιτέρω σε δραστηριότητες του σχολείου και να προσφέρουν εθελοντική εργασία συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην αίσθηση του «ανήκειν» στη σχολική κοινότητα.

2.4. Αξιοποίηση των πηγών μάθησης που υπάρχουν στο σχολικό χώρο

Αυτή η πτυχή αναφέρεται στην παροχή επαρκούς υλικοτεχνικής υποδομής και πηγών μάθησης που βρίσκονται στην περιοχή κάλυψης του σχολείου, στους μαθητές και στους εκπαιδευτικούς. Οι πηγές αυτές μάθησης μπορεί να είναι υλικές (π.χ. οι αίθουσες και το υλικό που υπάρχει στο σχολείο) ή ανθρώπινες (π.χ. οι εξειδικευμένες γνώσεις ενός εκπαιδευτικού ή των γονιών των μαθητών για ένα θέμα). Η διαθεσιμότητα και κυρίως η σωστή χρήση των πηγών μάθησης στα σχολεία συνεισφέρουν σημαντικά στη μάθηση, τόσο στο γνωστικό τομέα όσο και στο συναισθηματικό. Με την παροχή των απαραίτητων εκπαιδευτικών πηγών τις οποίες χρειάζεται το σχολείο για να θέσει σε εφαρμογή το πρόγραμμα παρέμβασης, αφενός διευκολύνονται οι προσπάθειες και αφετέρου διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητά τους, φτάνει οι εκπαιδευτικοί να οργανώνουν κατάλληλα το μαθησιακό περιβάλλον της τάξης τους και το «υλικό» που έχουν και να προτείνουν δραστηριότητες οι οποίες να μπορούν να γίνουν από όλους τους μαθητές με τη χρήση των διαθέσιμων πόρων χωρίς οποιεσδήποτε πρακτικές δυσκολίες. Πιο κάτω, δίνονται συγκεκριμένες εισηγήσεις για την παροχή και την κατάλληλη χρήση μαθησιακών πηγών στα πλαίσια της ανάπτυξης πολιτικής για προώθηση την ποιότητας και της ισότητας στο σχολείο σας.

Το σχολείο σας καλείται να αναπτύξει πολιτική για τη *χρήση του οπτικοακουστικού υλικού και του τεχνολογικού εξοπλισμού* στη διδασκαλία με σκοπό τη βελτίωση της μάθησης και την επίτευξη γνωστικών και συναισθηματικών στόχων. Παράλληλα το σχολείο πρέπει να ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να κάνουν χρήση των διαθέσιμων πηγών. Έτσι όχι μόνο βελτιώνεται η καθημερινή τους πρακτική στη διδασκαλία, αλλά συγχρόνως μπορούν να αναγνωρίζουν αποδοτικούς τρόπους χρήσης των πηγών αυτών. Αυτό αναμένεται να συμβάλει και στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Επιπλέον, θα πρέπει να αναπτυχθεί ένα σχέδιο για τη δίκαιη κατανομή των πόρων μεταξύ των εκπαιδευτικών (και σε κάποιες περιπτώσεις μεταξύ μαθητών διαφορετικών ηλικιακών ομάδων). Υπάρχουν πολλοί και ποικίλοι τρόποι αξιοποίησης των πηγών με σκοπό την προώθηση ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών ανάμεσα στους μαθητές. Ιδιαίτερα για τους μαθητές που δεν έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε ποικίλο μαθησιακό υλικό (π.χ. ηλεκτρονικό υπολογιστή, βιβλία, εκπαιδευτικά παιχνίδια κτλ.) και που συνήθως προέρχονται από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, η παρουσία του υλικού αυτού μέσα στην τάξη μπορεί να αποβεί ένα χρήσιμο εργαλείο για εμπλουτισμό των γνώσεών τους, αλλά και ως κίνητρο για μάθηση. Για αυτό το λόγο, τα σχολεία θα πρέπει να αναπτύξουν πολιτική σε σχέση με το πώς να διακρίνουν και κατόπιν να αγοράζουν-εξασφαλίζουν κατάλληλα λογισμικά και διάφορα άλλα διδακτικά μέσα. Παράλληλα, θα πρέπει να επιμορφώνουν τους εκπαιδευτικούς για τη σωστή διαχείριση του υλικού αυτού. Επιπρόσθετα, οι δραστηριότητες που

λαμβάνουν χώρα και το υλικό που αξιοποιείται στις τάξεις ενισχυτικής διδασκαλίας π.χ. των αλλόγλωσσων μαθητών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και κατά τη διάρκεια των κανονικών μαθημάτων στα πλαίσια διαφοροποίησης της διδασκαλίας.

Ένα άλλο σημείο το οποίο μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της πολιτικής για την παροχή πηγών μάθησης είναι και η χρήση ανθρωπίνων πόρων. Κάποια σχολεία ίσως αποφασίσουν να διορίσουν επιπλέον προσωπικό για υποστήριξη των αναγκών τους. Για παράδειγμα εάν στο σχολείο σας υπάρχουν μεγάλα ποσοστά αλλόγλωσσων μαθητών που χρειάζονται ενισχυτική διδασκαλία στο μάθημα των Ελληνικών, θα πρέπει να διοριστεί εκπαιδευμένο προσωπικό για τα μαθήματα αυτά έτσι ώστε να γίνονται συστηματικά επί καθημερινής βάσεως. Επίσης, εάν υπάρχουν αρκετοί μαθητές που δεν μπορούν να τους παραλαμβάνουν οι γονείς τους την ώρα που τα μαθήματα του σχολείου τελειώνουν λόγω της φύσης του επαγγέλματός τους, τότε θα πρέπει να διοριστεί ειδικό προσωπικό για επίβλεψη των μαθητών αυτών και σωστής αξιοποίησης του επιπρόσθετου χρόνου που μένουν στο σχολείο.

3. Πολιτική και δράσεις για βελτίωση της διδακτικής πρακτικής

Ο δεύτερος παράγοντας αφορά στην πολιτική του σχολείου για τον τρόπο διδασκαλίας. Ένα αποτελεσματικό σχολείο δεν αρκεί απλά να έχει αναπτύξει πολιτική για θέματα που αφορούν τη μάθηση μέσα και έξω από την τάξη. Για να μπορεί να παραμένει αποτελεσματικό, πρέπει συνεχώς να επιδιώκει τη βελτίωση της διδακτικής πρακτικής. Σύμφωνα με το ΔΜΕΑ, τα αποτελεσματικά σχολεία θα πρέπει να παίρνουν αποφάσεις ώστε να μεγιστοποιούν το διδακτικό χρόνο και να παρέχουν τις κατάλληλες ευκαιρίες μάθησης σε όλους τους μαθητές. Παράλληλα, πρέπει να στηρίζουν τους εκπαιδευτικούς στην προσπάθεια τους να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικές διδακτικές προσεγγίσεις και να βοηθήσουν τους μαθητές τους να κατακτήσουν τους διδακτικούς στόχους. Ταυτόχρονα, το σχολείο πρέπει να αναλαμβάνει να στηρίζει τους εκπαιδευτικούς του στην προσπάθεια τους να εφαρμόσουν την πολιτική αυτή και να παρέχουν αντίστοιχες ευκαιρίες μάθησης στους μαθητές τους. Πιο αναλυτικά ο παράγοντας αυτός περιλαμβάνει τρεις πτυχές: 1) την ποσότητα διδασκαλίας, 2) τις ευκαιρίες μάθησης και 3) την ποιότητα διδασκαλίας. Πιο κάτω παρουσιάζονται αναλυτικά οι δράσεις για καθεμιά από τις πτυχές αυτές.

3.1. Ποσότητα διδασκαλίας

Η πολιτική του σχολείου αναφορικά με την ποσότητα διδασκαλίας σχετίζεται με την ικανότητα του σχολείου να διαχειρίζεται σωστά κάποια προβλήματα που ίσως να μειώνουν το διδακτικό χρόνο. Ο διδακτικός χρόνος είναι πολύ σημαντικός για την επίτευξη των γνωστικών και συναισθηματικών στόχων και για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων που μπορούν να μειώσουν τις διαφορές μεταξύ των μαθητών, ιδιαίτερα αφού πρέπει να εκτελούνται διαφοροποιημένες δραστηριότητες μέσα στην τάξη οι οποίες χρειάζονται χρόνο για να οργανωθούν και να ολοκληρωθούν. Συνεπώς, πιο κάτω παρουσιάζονται στρατηγικές για το πώς μπορεί να αποφευχθεί η μείωση του χρόνου διδασκαλίας

όπως και στρατηγικές για αναπλήρωση του διδακτικού χρόνου που έχει χαθεί αναφορικά με τέσσερις πτυχές: (α) τις απουσίες των μαθητών, (β) τις απουσίες των εκπαιδευτικών, (γ) την αποτελεσματική διαχείριση του διδακτικού χρόνου, και (δ) την αποτελεσματική διαχείριση θεμάτων για την κατ' οίκον εργασία.

(α) Απουσίες μαθητών

Πρωταρχικά, το σχολείο θα πρέπει να αναπτύξει πολιτική για τις απουσίες των μαθητών κρατώντας αρχείο σε καθημερινή βάση. Για να μην εξυπηρετεί όμως το μέτρο αυτό απλώς γραφειοκρατικούς σκοπούς αλλά και να συμβάλει στη μείωση των απουσιών των μαθητών θα πρέπει να γίνεται ανάλυση των δεδομένων που συλλέγονται και να παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σε γονείς και εκπαιδευτικό προσωπικό. Έτσι θα αναζητηθούν γενικές τάσεις στις απουσίες των μαθητών ή ομάδας μαθητών και θα συζητηθούν κατά τις συνεδριάσεις προσωπικού. Για παράδειγμα, τα αρχεία ίσως αποκαλύπτουν πότε απουσιάζουν οι περισσότεροι μαθητές. Αν για παράδειγμα παρατηρείτε περισσότερες απουσίες Παρασκευή ή Δευτέρα τότε πρέπει να αναζητηθούν οι λόγοι για αυτή την τάση. Ίσως να οφείλεται στο γεγονός πως οι περισσότεροι γονείς σχεδιάζουν εξορμήσεις κατά το Σαββατοκύριακο. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να ειδοποιηθούν οι γονείς και να ακολουθήσει συζήτηση μαζί τους κατά την οποία να τους εξηγήτε γιατί είναι σημαντικό να μη χάνουν μαθήματα τα παιδιά. Μία άλλη τάση για παράδειγμα μπορεί να καταδεικνύει πως οι μαθητές τείνουν να απουσιάζουν από ένα συγκεκριμένο μάθημα. Και πάλι οι λόγοι θα πρέπει να αναζητηθούν και να ληφθούν συγκεκριμένα μέτρα για μείωση του φαινομένου. Επίσης, μέσα από τα απουσιολόγια μπορούμε να δούμε εάν κάποιοι μαθητές που απουσιάζουν επανειλημμένα ανήκουν σε συγκεκριμένες ομάδες (π.χ. είναι αλλόγλωσσοι μαθητές ή ανήκουν σε χαμηλά κοινωνικά στρώματα) και να αναζητήσουμε τους λόγους για τους οποίους απουσιάζουν. Ωστόσο, δεν πρέπει να είμαστε αδικαιολόγητα καχύποπτοι πριν συγκεντρώσουμε τις απαραίτητες πληροφορίες. Πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί και να εστιάσουμε την προσοχή μας σε συστηματικές απουσίες. Τα συμπεράσματα δεν πρέπει να εξάγονται αυθαίρετα αλλά μετά από συζήτηση και λήψη αρκετών πληροφοριών.

Το επόμενο βήμα πρέπει να είναι η ανακοίνωση της πολιτικής σε γονείς και μαθητές ξεκαθαρίζοντας τους ότι ο διδακτικός χρόνος δεν πρέπει να μειώνεται και επομένως πρέπει να υπάρχει πολύ σημαντικός λόγος για να απουσιάζουν οι μαθητές από το σχολείο. Επίσης, οι μαθητές οι οποίοι έχασαν μαθήματα ή ολόκληρη την ημέρα δικαιολογημένα (π.χ. λόγω ασθένειας, συμμετοχής σε κάποιο διαγωνισμό ή εκπροσώπησης του σχολείου σε κάποια εκδήλωση) θα πρέπει να προσκομίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά στον υπεύθυνους του σχολείου για τις απουσίες. Αυτό αναμένεται να γίνεται εντός συγκεκριμένων χρονικών πλαισίων και εάν είναι απαραίτητο τα δικαιολογητικά να αξιολογούνται και από τους εκπαιδευτικούς. Οι μαθητές οι οποίοι έχασαν μαθήματα ή ολόκληρη την ημέρα χωρίς δικαιολογία πρέπει να προσεγγίζονται προσωπικά (τόσο τα ίδια τα παιδιά όσο και οι γονείς τους) και να παίρνονται μέτρα για αποφυγή απουσιών στο μέλλον.

Παράλληλα, εκτός από τα πιο πάνω μέτρα για μείωση του φαινομένου, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναλαμβάνουν την ευθύνη να στηρίζουν παιδιά τα οποία απουσίαζαν ούτως ώστε να αναπληρώσουν το χαμένο χρόνο και να καλύψουν την ύλη που έχασαν. Αυτό μπορεί να γίνει με την ανάθεση σε κάποιο/ους μαθητή/τές να ενημερώσει/ουν τους συμμαθητές τους που έλειπαν για τα μαθήματα που έχουν γίνει όταν έλειπαν και για την κατ' οίκον εργασία. Επίσης, θα πρέπει να ενημερώνονται με επιστολή ή/και τηλεφωνικά και οι γονείς των παιδιών που έλειπαν έτσι ώστε να γνωρίζουν πως μπορούν να βοηθήσουν το παιδί τους να ανακτήσει το χρόνο που έχει χάσει. Επιπρόσθετα, το σχολείο πρέπει να παρέχει την ευκαιρία σε κάποιους μαθητές που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα στην επίδοσή τους και που δεν μπορούν να έχουν την στήριξη από το σπίτι (π.χ. αλλόγλωσσοι μαθητές ή/και μαθητές με χαμηλό ΚΟΕ) να ανακτήσουν το χαμένο χρόνο μέσα στο σχολείο με επιπλέον ώρες διδασκαλίας.

(β) Απουσίες εκπαιδευτικών

Σχετικά με τις απουσίες των εκπαιδευτικών, το σχολείο θα πρέπει να αναπτύξει πολιτική την οποία να ανακοινώσει σε αυτούς ξεκαθαρίζοντας τους ότι ο διδακτικός χρόνος δεν πρέπει να μειώνεται και επομένως πρέπει να υπάρχει πολύ σημαντικός λόγος για να μην προσέλθουν στο σχολείο. Όπως και με τις απουσίες των μαθητών, έτσι και με τις απουσίες των εκπαιδευτικών το σχολείο θα πρέπει να κρατά αρχείο, να αναλύει τα δεδομένα και να παρουσιάζει τα αποτελέσματα στις συνεδρίες προσωπικού (πάντοτε χωρίς να εκτίθενται συγκεκριμένα άτομα). Εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχασαν μαθήματα ή ολόκληρη/ες μέρα/μέρες δικαιολογημένα (π.χ. λόγω ασθένειας, συμμετοχής σε συνέδριο κτλ.) θα πρέπει να προσκομίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά στο βοηθό διευθυντή που είναι υπεύθυνος για τις απουσίες. Αυτό αναμένεται να γίνεται εντός συγκεκριμένων χρονικών πλαισίων και εάν είναι απαραίτητο τα δικαιολογητικά να αξιολογούνται και από το διευθυντή ή/και τον επιθεωρητή του σχολείου. Αναμφίβολα, εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχασαν μαθήματα ή ολόκληρη την ημέρα χωρίς δικαιολογία πρέπει να προσεγγίζονται προσωπικά έτσι ώστε να διαπιστώνεται ο πραγματικός λόγος της απουσίας τους και να παίρνονται μέτρα για αποφυγή απουσιών στο μέλλον.

Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι γνωρίζουν από προηγούμενος ότι θα απουσιάσουν θα πρέπει να ενημερώνουν το διευθυντή έτσι ώστε να γίνονται εγκαίρως οι διαδικασίες για αντικατάστασή του από άλλο εκπαιδευτικό. Οι εκπαιδευτικοί αυτοί μπορούν να κληθούν να προετοιμάσουν διδακτικό υλικό το οποίο θα χρησιμοποιηθεί από τους αντικαταστάτες και επίσης να ενημερώσουν κατάλληλα τον αντικαταστάτη τους για τους μαθητές τους, τις ανάγκες και το επίπεδο της τάξης τους. Μία άλλη πιθανότητα (ακόμα και όταν δεν είναι εκ των προτέρων γνωστές οι απουσίες των εκπαιδευτικών) είναι και η ανταλλαγή διδακτικού χρόνου με εκπαιδευτικούς οι οποίοι είναι διαθέσιμοι τη δεδομένη στιγμή. Από την άλλη, στην περίπτωση που δεν υπάρχει κάποιος εκπαιδευτικός διαθέσιμος οι μαθητές θα πρέπει να απασχολούνται στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή σε κάποια άλλη αίθουσα με εκπαιδευτικά παιχνίδια. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αφήνονται μόνοι

τους οι μαθητές στο προαύλιο του σχολείου, καθώς μπορεί να δημιουργηθούν προβλήματα πειθαρχίας και ενοχλήσεις των άλλων τάξεων.

(γ) Αποτελεσματική διαχείριση του διδακτικού χρόνου

Σχετικά με τη διαχείριση του διδακτικού χρόνου (π.χ., τα μαθήματα ξεκινούν και τελειώνουν σε καθορισμένο χρόνο και δεν διακόπτονται για ανακοινώσεις και συγκεντρώσεις), το σχολείο έχει την ευθύνη να αναπτύξει πολιτική την οποία να ανακοινώσει σε εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές. Η διεύθυνση του σχολείου μπορεί να λάβει αποφάσεις για τη διάρκεια των μαθημάτων και την ακριβή ώρα έναρξης και λήξης τους. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω (βλέπε σημείο 2.1 των δράσεων για βελτίωση του μαθησιακού περιβάλλοντος του σχολείου), το σχολείο επίσημα μπορεί να ενημερώσει τους γονείς με ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για την ακριβή ώρα μέχρι την οποία όλοι οι μαθητές θα πρέπει να βρίσκονται στο σχολείο. Στην ανακοίνωση θα πρέπει να επεξηγείται ξεκάθαρα στους γονείς πως η έγκαιρη προσέλευση των μαθητών είναι πολύ σημαντική για να μην χάνεται διδακτικός χρόνος που είναι πολύτιμος. Η συνέπεια στην ώρα άφιξης εξυπηρετεί τους μαθησιακούς στόχους και ευνοεί την ανάπτυξη πολλαπλών δραστηριοτήτων καθώς ο εκπαιδευτικός έχει χρόνο μπροστά του να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του και να δώσει περισσότερο χρόνο στους μαθητές που τον χρειάζονται. Όταν ένας μαθητής παρουσιάζεται συστηματικά αργοπορημένος στην τάξη, ο εκπαιδευτικός τότε θα πρέπει να επικοινωνήσει με τους γονείς του προσωπικά για να αναζητηθεί ο λόγος αργοπορίας του. Σε περίπτωση που υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος αργοπορίας (π.χ. λόγω της φύσης της εργασίας των γονιών ή αντιμετωπίζουν πρόβλημα με το μεταφορικό μέσο) τότε το σχολείο πρέπει να παρέχει την κατάλληλη στήριξη στους γονείς και να διευθετήσει την έγκαιρη μεταφορά του παιδιού στο σχολείο (π.χ. με το σχολικό λεωφορείο). Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να κρατήσει σχετικό αρχείο και να σημειώσει την αργοπορία στο μαθητολόγιο. Επίσης, μπορεί να ζητηθεί από τον αργοπορημένο μαθητή να μείνει μέσα στην τάξη το διάλειμμα και να συζητήσει με τον εκπαιδευτικό για το πως θα καλύψει τις δραστηριότητες που έχασε.

Ένα άλλο μέτρο για αύξηση του διδακτικού χρόνου είναι και η συμφωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και διεύθυνσης του σχολείου ότι τα μαθήματα δεν θα διακόπτονται από κανέναν (π.χ. άλλους εκπαιδευτικούς, βοηθούς διευθυντές κτλ.) και για οποιοδήποτε λόγο (π.χ. ανακοίνωση, συγκέντρωση κτλ.). Παράλληλα, συχνά παρατηρείται το φαινόμενο κάποιοι διευθυντές να μεγαλώνουν το διάλειμμα για να συζητήσουν κάποιο σημαντικό θέμα με το προσωπικό και να λάβουν κάποιες αποφάσεις και μπορεί να ζητηθεί και από τους παιδονόμους να αφήσουν τη θέση τους και να πάνε και εκείνοι στη συνεδρία. Τέτοιες συνήθειες θα πρέπει να αποφεύγονται καθώς πολύ σπάνια ο διευθυντής δεν μπορεί να περιμένει μέχρι το τέλος της μέρας (όταν όλα τα μέλη μπορούν να συναντηθούν και δεν έχουν υπευθυνότητες διδασκαλίας) για να συζητήσει με το προσωπικό του και να λάβει αποφάσεις.

(δ) Αποτελεσματική διαχείριση θεμάτων για την κατ' οίκον εργασία

Το σχολείο αναμένεται να έχει συγκεκριμένη πολιτική αναφορικά με την κατ' οίκον εργασία η οποία να ανακοινώνεται σε γονείς, μαθητές και εκπαιδευτικούς. Η πολιτική αυτή πρέπει να περιλαμβάνει τα τρία πιο κάτω σημεία:

1. *Την ποσότητα της κατ' οίκον εργασίας:* Αυτή θα πρέπει να διαφοροποιείται ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών. Υπάρχουν μαθητές που δεν θα μπορούν να ολοκληρώσουν όλες τις εργασίες τους είτε λόγω του ότι δεν θα έχουν τη βοήθεια από τους γονείς τους στο σπίτι είτε λόγω δυσκολιών που μπορούν να αντιμετωπίσουν με την κατανόηση των δραστηριοτήτων (π.χ. αλλόγλωσσοι μαθητές).
2. *Τη φύση της κατ' οίκον εργασίας:* Αυτή, επίσης, πρέπει να διαφοροποιείται ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών. Για παράδειγμα η έρευνα έδειξε ότι οι μαθητές με χαμηλό ΚΟΕ επωφελούνται περισσότερο με πιο δομημένες ασκήσεις που καθοδηγούν τον μαθητή (Brophy, 1986) και με ασκήσεις που συνδέουν το μάθημα της ημέρας με την καθημερινότητά τους (Hopkins & Reynolds, 2002). Επίσης, πρέπει να δίνεται στους μαθητές κατ' οίκον εργασία την οποία να μπορούν να ολοκληρώσουν. Για παράδειγμα είναι αναποτελεσματικό να δοθεί σαν εργασία στο σπίτι η εκτέλεση ενός project στο οποίο να χρειάζεται να γίνει αναζήτηση δεδομένων στο διαδίκτυο από τη στιγμή που μια ομάδα μαθητών δεν διαθέτει ηλεκτρονικό υπολογιστή στο σπίτι της.
3. *Το ρόλο των γονιών των μαθητών στην επίβλεψη της κατ' οίκον εργασίας:* Οι γονείς αναμένεται ότι θα ελέγχουν έτσι ώστε να γίνεται σωστά η εργασία στο σπίτι και όχι να διδάσκουν οι ίδιοι πως θα γίνει η δραστηριότητα ή να την επιλύουν. Το σχολείο θα πρέπει να οργανώσει συνάντηση με τους γονείς και να τους «εκπαιδέσει» για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να στηρίζουν αποτελεσματικά το παιδί τους στο σπίτι. Επίσης, θα πρέπει να αναμένει από τους γονείς να ενημερώνουν τους εκπαιδευτικούς για τη δουλειά που γίνεται στο σπίτι και να συζητούν με τους εκπαιδευτικούς για τα προβλήματα που τυχόν να αντιμετωπίζουν.
4. *Την αξιολόγηση της κατ' οίκον εργασίας και την ανατροφοδότηση στους μαθητές:* Είναι σημαντικό να κρατείται από τον εκπαιδευτικό αρχείο με τους μαθητές που δεν ολοκληρώνουν την κατ' οίκον εργασία τους και να αναζητούν τους πιθανούς λόγους. Στις περιπτώσεις που οι γονείς δεν μπορούν να παρέχουν στο παιδί τους την απαραίτητη στήριξη για ολοκλήρωση της εργασίας στο σπίτι, τότε θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να βρει τρόπους στήριξης του μαθητή αυτού (ολοκλήρωση μέρους της εργασίας στο σχολείο ή παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας σε συγκεκριμένα μαθήματα).

3.2. Ευκαιρίες μάθησης

Η παροχή ευκαιριών μάθησης στους μαθητές αποτελεί πολύ σημαντική πτυχή της πολιτικής του σχολείου για τη διδασκαλία για την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών και την προώθηση

συγχρόνως και της ποιότητας μάθησης. Η ανάπτυξη αυτής της πτυχής δίνει την ευκαιρία σε μαθητές που δεν έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με εκπαιδευτικές δραστηριότητες εκτός του σχολείου (π.χ. μαθητές με χαμηλό ΚΟΕ ή/και διαφορετικής εθνικότητας), να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και να δραστηριοποιηθούν μειώνοντας έτσι τις διαφορές που έχουν με μαθητές με υψηλές επιδόσεις. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζουμε ότι τα αποτελεσματικά σχολεία στην προώθηση τόσο της ποιότητας όσο και της ισότητας είναι εκείνα στα οποία οι εκπαιδευτικοί ενεργοποιούν τους μαθητές τους παρέχοντας τους κατάλληλες και καλά σχεδιασμένες μαθησιακές ευκαιρίες που αποσκοπούν στην επίτευξη σχετικών γνωστικών και συναισθηματικών στόχων. Ειδικότερα, η πολιτική του σχολείου για τις ευκαιρίες μάθησης θα πρέπει να περιλαμβάνει: (α) Σωστή χρήση των σχολικών εκδρομών και άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων εκτός του ωρολογίου προγράμματος, και (β) Σωστό βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο προγραμματισμό. Πιο κάτω, θα βρείτε συγκεκριμένες δραστηριότητες που αφορούν στην ανάπτυξη δράσεων και στρατηγικών για τους δύο αυτούς τομείς.

(α) Σωστή χρήση των σχολικών εκδρομών και άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων εκτός του ωρολογίου προγράμματος

Οι σχολικές εκδρομές που γίνονται κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς δεν πρέπει να αποσκοπούν μόνο σε ψυχαγωγία και ανάπαυση, αλλά και σαν ευκαιρία για επιπλέον μάθηση. Τα αποτελεσματικά σχολεία οργανώνουν εκδρομές και άλλες εξωσχολικές εξορμήσεις με στόχο τον εμπλουτισμό των γνώσεων των μαθητών. Η οργάνωση εξορμήσεων σε μια άλλη πόλη και η επίσκεψη σε μουσείο, αρχαιολογικό χώρο, θέατρο κ.α. μπορεί να αποβεί ένα χρήσιμο εργαλείο μάθησης και ερέθισμα για τα μαθήματα της Ιστορίας, των Ελληνικών, της Γεωγραφίας και της Τέχνης. Μαθητές οι οποίοι δεν έχουν την ευκαιρία να κάνουν αυτές τις επισκέψεις και ιδιαίτερα οι μαθητές διαφορετικής εθνικότητας έχουν τη δυνατότητα να μάθουν τη χώρα μας, την ιστορία μας και να χρησιμοποιήσουν το υλικό αυτό στα διάφορα μαθήματα. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η διεύθυνση του σχολείου θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες κάθε τάξης του και να οργανώνει διαφορετικές εξορμήσεις για διαφορετικές ομάδες μαθητών όταν αυτό είναι απαραίτητο.

Επίσης, το σχολείο θα πρέπει να είναι ενήμερο των διαφόρων εκδηλώσεων που γίνονται στην κοινότητα, όπως και των διαφόρων διαγωνισμών και προγραμμάτων που οργανώνονται, για να ενημερώνει ανάλογα και τους μαθητές που θέλουν να συμμετέχουν. Αυτό είναι πολύ σημαντικό ιδιαίτερα για τα παιδιά που προέρχονται από μειονότητες και δεν έχουν την ευκαιρία να ενημερωθούν για αυτά μέσα από το σπίτι τους.

(β) Σωστός βραχυπρόθεσμος και μακροπρόθεσμος προγραμματισμός

Τα σχολεία πρέπει να αναμένουν από τους εκπαιδευτικούς τους να υποβάλουν το βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο προγραμματισμό τους στον υπεύθυνο βοηθό διευθυντή τόσο για σκοπούς

λογοδότησης, όσο περισσότερο και για σκοπούς βελτίωσης της αποτελεσματικότητάς τους και εμπλουτισμό των δραστηριοτήτων μάθησης. Οι βοηθοί διευθυντές ή οι «μέντορες» που θα είναι υπεύθυνοι για αυτό πρέπει να δίνουν συνεχή ανατροφοδότηση στα σχέδια που υποβάλλονται από τους εκπαιδευτικούς και να τους στηρίζουν έτσι ώστε να βελτιώνονται συνεχώς.

Καταρχάς, μπορούν να ενθαρρύνουν τους εκπαιδευτικούς να δουλεύουν *συνεργατικά* και να *δημιουργήσουν εκπαιδευτικό υλικό* για το κάθε μάθημα στο οποίο να έχουν πρόσβαση όλοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου. Το υλικό αυτό θα περιλαμβάνει διαφοροποιημένες δραστηριότητες για κάθε μάθημα, για κάθε ομάδα μαθητών τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιούν όλοι οι εκπαιδευτικοί ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης τους. Το υλικό αυτό θα αξιολογείται κατά τη χρήση του και θα διατυπώνονται εισηγήσεις για βελτίωσή του. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται στο σχολείο μια «τράπεζα» με εκπαιδευτικό υλικό για όλες τις τάξεις, για όλα τα μαθήματα και για όλες τις διαφορετικές ομάδες μαθητών καλύπτοντας έτσι ποικίλες μαθησιακές ανάγκες.

Επιπλέον, το σχολείο σας θα πρέπει να ανακοινώνει τον μακροπρόθεσμο προγραμματισμό του και στους γονείς των μαθητών για να είναι ενήμεροι των διαδικασιών που γίνονται στο σχολείο και για να εμπλακούν στη μάθηση των παιδιών τους διατυπώνοντας τις δικές τους εισηγήσεις και βοηθώντας τα παιδιά τους κατάλληλα και στο σπίτι.

Επιπρόσθετα, το σχολείο θα πρέπει να αναλαμβάνει την διοργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων κατά τη διάρκεια σχολικής χρονιάς στις οποίες να δίνει την ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να συμμετέχουν όπως: α) Μαθητικά συνέδρια κατά τα οποία οι μαθητές θα πάρουν μέρος στη λήψη αποφάσεων και στην παροχή ίσων ευκαιριών συμμετοχής, β) Οργάνωση ομάδων εθελοντών στις οποίες θα γίνει καταμερισμός ευθυνών, γ) Ενεργός εμπλοκή σε συζητήσεις σε επίπεδο τάξης π.χ. για θέματα όπως ο ρατσισμός.

3.3. Ποιότητα διδασκαλίας

Η πολιτική του σχολείου για την ποιότητα διδασκαλίας αναφέρεται στους οκτώ παράγοντες που εδράζονται στο επίπεδο της τάξης (βλέπε Κεφάλαιο 2). Οι παράγοντες αυτοί (δόμηση μαθήματος, προσανατολισμός, υποβολή ερωτήσεων, εμπέδωση, αξιολόγηση του μαθητή, διαχείριση του χρόνου, στρατηγικές μάθησης-μοντελοποίηση μαθήματος, περιβάλλον μάθησης στην τάξη) δεν αναφέρονται σε μια μόνο προσέγγιση διδασκαλίας όπως τη μετωπική διδασκαλία ή τη συνεργατική μάθηση, αλλά υποστηρίζουν και τον οικοδομισμό και την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων. Είναι, επίσης, καίριας σημασίας κατά την ανάπτυξη της σχολικής πολιτικής καθώς σχετίζονται με τα επιτεύγματα των μαθητών (Creemers & Kyriakides, 2012). Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί που είναι αποτελεσματικοί σε τάξεις με μαθητές διαφορετικά βασικά χαρακτηριστικά (όπως ΚΟΕ, εθνικότητα, αρχική επίδοση) διαφοροποιούν την διδασκαλία τους καθώς η χρήση μιας γενικευμένης προσέγγισης και ενός είδους διδασκαλίας προς όλους τους μαθητές δεν μπορεί να έχει την ίδια επίδραση στην πρόοδο ενός μαθητή με χαμηλό ΚΟΕ και ενός μαθητή με υψηλό ΚΟΕ (Brophy, 1992· Creemers & Kyriakides, 2006· Maden, 2001· Mortimore, 1999). Πιο κάτω παρουσιάζονται ξεχωριστά οι οκτώ

αυτοί παράγοντες και διατυπώνονται δράσεις για ανάπτυξη της πολιτικής αναφορικά με τον καθένα από αυτούς.

1. Προσανατολισμός

Ο προσανατολισμός αναφέρεται στις δραστηριότητες εκείνες που κάνει ο εκπαιδευτικός για να εξηγήσει στους μαθητές τους στόχους του μαθήματος και να τους βοηθήσει να ανακαλύψουν το λόγο για τον οποίο γίνονται οι συγκεκριμένες δραστηριότητες. Οι αποτελεσματικοί εκπαιδευτικοί οργανώνουν δραστηριότητες προσανατολισμού σε διάφορα στάδια του μαθήματος (αρχή, μέση, τέλος) και μπορούν να συσχετίσουν το μάθημα της ημέρας με προηγούμενα μαθήματα ή με μια σειρά μαθημάτων. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να κάνουν διασυνδέσεις και να κατανοήσουν το λόγο για τον οποίο γίνεται μια συγκεκριμένη δραστηριότητα. Ιδιαίτερα για τους μαθητές με χαμηλό ΚΟΕ, η σύνδεση μιας δραστηριότητας με την καθημερινότητά τους (π.χ. παραδείγματα από την καθημερινή ζωή για τη χρησιμότητα εκμάθησης πράξεων με ποσοστά στο μάθημα των Μαθηματικών), αποτελεί κίνητρο για μάθηση και τους βοηθά να βελτιώσουν την επίδοσή τους (Hopkins & Reynolds, 2002· Montgomery et al., 1993).

2. Δόμηση

Η δόμηση αναφέρεται σε εκείνες τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού που βοηθούν το μαθητή να κατανοήσει τη δομή του μαθήματος και να κάνουν τις απαραίτητες διασυνδέσεις με προηγούμενα μαθήματα, έτσι ώστε να αποκτήσουν μια καλύτερη γενική εικόνα για το κεφάλαιο και την ενότητα μαθημάτων. Συνεπώς, για να μπορέσετε να βελτιώσετε την αποτελεσματικότητά σας θα πρέπει να ξεκινάτε το μάθημά με επεξήγηση των στόχων και της δομής του, να συνδέετε την κάθε δραστηριότητα με την προηγούμενη ακολουθώντας μια διαβαθμιστική πορεία και κτίζοντας πάνω στις ιδέες των μαθητών σας και να ανακεφαλαιώνετε τα σημαντικότερα σημεία για να εξακριβώσετε τι ακριβώς έχουν καταλάβει οι μαθητές σας. Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν δραστηριότητες δόμησης σε όλη την πορεία του μαθήματος και όχι μόνο στην αρχή και στο τέλος του μαθήματος και να διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών σας. Η έρευνα για την εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα έχει δείξει ότι οι μαθητές με χαμηλό ΚΟΕ χρειάζονται περισσότερη καθοδήγηση για το τι πρέπει να κάνουν σε κάθε δραστηριότητα και περισσότερη ενθάρρυνση (Brophy, 1986). Από την άλλη πλευρά οι περισσότεροι ικανοί μαθητές δεν επωφελούνται από μια καθοδηγημένη μάθηση, αλλά αντίθετα μπορούν να εργαστούν αποτελεσματικότερα σε ανεξάρτητα περιβάλλοντα μάθησης ακολουθώντας το δικό τους ρυθμό μάθησης (Snow & Lohman, 1984). Έτσι, θα πρέπει να προσεγγίζετε κατά τη διδασκαλία σας περισσότερο τους αδύνατους μαθητές, να δίνετε περισσότερες και ξεκάθαρες οδηγίες σε αυτούς για το τι πρέπει να κάνουν σε κάθε στάδιο του μαθήματος και να παρέχετε συνεχώς ανατροφοδότηση.

3. Υποβολή ερωτήσεων

Για να μπορέσετε να είστε αποτελεσματικότεροι θα πρέπει, επίσης, να υποβάλλετε ερωτήσεις κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας σας με στόχο την ενεργητική εμπλοκή των μαθητών στη μάθηση, την εύρεση λύσεων σε προβλήματα και τον εντοπισμό τυχόν παρανοήσεων. Η διδασκαλία σε μορφή διάλεξης χωρίς την εμπλοκή των μαθητών δεν μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να εντοπίσουν τα σημαντικότερα σημεία του μαθήματος και ούτε να αντιληφθούν την πορεία του. Οι ερωτήσεις αυτές πρέπει να ποικίλουν από άποψης ποιότητας και να μην αναφέρονται μόνο σε ανάκληση γνώσεων (product questions), αλλά και σε επεξήγηση μιας διαδικασίας (process questions), να δίνεται αρκετός χρόνος στους μαθητές να σκεφτούν και να απαντήσουν (τουλάχιστον 15 δευτερόλεπτα), να επαναδιατυπώνονται εάν δεν γίνονται κατανοητές (ιδιαίτερα για τους αδύνατους μαθητές) και να συνοδεύονται από ανατροφοδοτικά σχόλια. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να συμμετέχουν στο μάθημα και να διατυπώνουν τις απόψεις τους και τα ερωτήματά τους ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο βρίσκονται. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στους μαθητές που δεν συμμετέχουν στο μάθημα υποβάλλοντάς τους ερωτήσεις, επαναδιατυπώνοντάς τις και καθοδηγώντας τους στην εύρεση της απάντησής, επιβραβεύοντας πάντοτε λεκτικά την προσπάθειά τους.

4. Μοντελοποίηση μαθήματος

Η μοντελοποίηση μαθήματος αναφέρεται στην ανάπτυξη στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι σε θέση να αξιοποιεί τη σκέψη των μαθητών για την επίλυση ενός προβλήματος, για να καταλήγει στη στρατηγική επίλυσής του. Οι μέθοδοι αυτές δεν πρέπει να είναι αυτοσκοπός και ούτε να υποδεικνύονται τυπικά (δηλαδή πριν από το πρόβλημα), αλλά να επιτρέπουν στον μαθητή να τις χρησιμοποιεί κάτω από διαφορετικές περιστάσεις και μαθήματα και να αναδεικνύονται μετά από μια προβληματική κατάσταση. Συνήθως στα μαθήματα οι στρατηγικές αυτές παρέχονται από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό, αλλά είναι πιο αποτελεσματικές όταν αναδεικνύονται μέσα από τους μαθητές και όταν αυτοί αυτόβουλα τις χρησιμοποιούν σε κάθε περίπτωση. Οι δραστηριότητες μοντελοποίησης θα πρέπει να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε άλλα μαθήματα της ενότητας ή ακόμη και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα και να διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ικανότητες των μαθητών. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός σε αυτό το σημείο καθώς σε πιο ικανούς μαθητές πρέπει να δίνεται η ευκαιρία να ανακαλύψουν από μόνοι τους τον τρόπο επίλυσης ενός προβλήματος και σε λιγότερο ικανούς μαθητές να καθοδηγούνται προς την εύρεση της στρατηγικής.

5. Εφαρμογή

Η εμπέδωση ή εφαρμογή αναφέρεται στις δραστηριότητες που ο εκπαιδευτικός θέτει στους μαθητές με στόχο να εφαρμόσουν αυτά τα οποία έχουν διδαχθεί. Αυτά, μπορεί να αφορούν σημεία από προηγούμενα μαθήματα ή δεξιότητες και έννοιες που διδάχθηκαν στο μάθημα της ημέρας. Οι

εμπεδωτικές ασκήσεις πρέπει να αναφέρονται σε όλα τα στάδια του μαθήματος, να διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών, να ποικίλουν σε βαθμό δυσκολίας και να επιτρέπουν στους μαθητές να εργάζονται ατομικά ή ομαδικά. Ανατροφοδότηση, επίσης πρέπει να παρέχεται κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος κάθε εμπεδωτικής δραστηριότητας και λεκτική επιβράβευση να δίνεται ιδιαίτερα στους αδύνατους μαθητές.

Ένας αποτελεσματικός εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί για τους περισσότερο ικανούς μαθητές εμπεδωτικές ασκήσεις που τους επιτρέπουν να εκφραστούν, να κάνουν διασυνδέσεις με άλλα μαθήματα και να διερευνήσουν για να τις ολοκληρώσουν (π.χ. ασκήσεις υπό τη μορφή “project”) και για τους λιγότερο ικανούς μαθητές ασκήσεις που είναι πιο αυστηρά δομημένες και ζητούν από τους μαθητές συγκεκριμένα σημεία του μαθήματος. Επίσης, θα πρέπει να δίνετε περισσότερη προσοχή και ανατροφοδότηση στους αδύνατους μαθητές κατά την εκτέλεση των δραστηριοτήτων επιβραβεύοντας συνεχώς λεκτικά την προσπάθειά τους (έχοντας υπόψη ότι οι μαθητές αυτοί έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση). Επιπρόσθετα, όταν δίνονται κάποιες ασκήσεις για ολοκλήρωση στο σπίτι θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το υλικό και οι εκπαιδευτικές πηγές που έχει ο μαθητής. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να δοθεί σαν εργασία η έρευνα στο διαδίκτυο για την παρουσίαση μιας χώρας στο μάθημα της Γεωγραφίας σε μαθητές που δεν έχουν υπολογιστή στο σπίτι τους. Με τον ίδιο τρόπο, δεν μπορεί να δοθεί η ίδια θεματική εργασία σε μαθητές διαφορετικής εθνικότητας (π.χ. έκθεση για τα ήθη και τα έθιμα της Κύπρου για το Πάσχα). Θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα σε μαθητές διαφορετικής εθνικότητας να εφαρμόζουν αυτά τα οποία έχουν μάθει με στοιχεία από τη δική τους κουλτούρα και να φέρνονται στην επιφάνεια τα ενδιαφέροντά τους αξιοποιώντας και ενισχύοντας έτσι τις αρχικές τους γνώσεις (Cole, 1985· Snow, 1986).

6. Μαθησιακό περιβάλλον της τάξης

Το περιβάλλον μάθησης της τάξης είναι επίσης ένας πολύ σημαντικός παράγοντας αποτελεσματικότητας, καθώς αναφέρεται στη συμβολή του εκπαιδευτικού για τη δημιουργία υποστηρικτικού κλίματος μάθησης μέσα στην τάξη μέσα από πέντε παραμέτρους: *τις αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικού-μαθητή, τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μαθητών, τη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού απέναντι στους μαθητές, το συναγωνισμό μεταξύ των μαθητών και την πειθαρχία*. Είναι πολύ σημαντικό ιδιαίτερα για τους μαθητές με χαμηλό ΚΟΕ και τους μαθητές με διαφορετική εθνικότητα να νιώθουν ότι βρίσκονται σε ένα περιβάλλον που να υποστηρίζει τη μάθησή τους. Αναφορικά με τις αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικού-μαθητή θα πρέπει να γνωρίζετε ότι επωφελείται περισσότερο ένας αδύνατος μαθητής ο οποίος χρειάζεται καθοδήγηση και έλεγχο. Θα πρέπει, λοιπόν, να εστιάσετε την προσοχή σας σε λιγότερο ικανούς μαθητές που πιθανόν να μην έχουν ούτε τη βοήθεια στο σπίτι και να αφήνετε τους περισσότερο ικανούς μαθητές να εργαστούν μόνοι τους. Επίσης, είναι καλό να εργάζονται μεταξύ τους μαθητές που δεν έχουν μεγάλες διαφορές στις επιδόσεις τους για να μπορούν να συντονίζονται και να ανταλλάσσουν απόψεις. Οι μικρές ομάδες εργασίας βοηθούν τους μαθητές να επιτύχουν κοινούς μαθησιακούς στόχους και οδηγούν στην ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών και

των μαθητών από διάφορα κοινωνικοοικονομικά στρώματα στο σχολείο. Ακόμη, ενισχύονται αξίες όπως η δέσμευση στην ομάδα, η ευθύνη για συνεισφορά στην εργασία των συνεργατών, ο σεβασμός στις προσπάθειες των άλλων και η αποδοχή της διαφορετικότητας.

Παράλληλα, σας προτείνουμε να αποφύγετε τις αρνητικές πτυχές του ανταγωνισμού μεταξύ των μαθητών στη τάξη, αφού πολλά παιδιά με δυσκολίες στη μάθηση δεν θα μπορούν να συναγωνιστούν τους συμμαθητές τους και πιθανότατα μετά από την πρώτη αποτυχία να μην θέλουν να προσπαθήσουν ξανά.. Χαρακτηριστικά, ο ανταγωνισμός μπορεί να μειώσει ακόμη περισσότερο την αυτοεκτίμηση λιγότερο ικανών μαθητών οι οποίοι δεν επιτυγχάνουν σε κάποιες δραστηριότητες που θεωρούνται σημαντικές στην τάξη, νιώθοντας ότι είναι «χαμένοι» και ότι δεν θα καταφέρουν ποτέ κάτι σημαντικό. Ένα τέτοιο συναίσθημα μειώνει τα κίνητρα για μάθηση και άρα και την προσπάθεια για βελτίωση.

Επιπλέον, η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού προς κάθε μαθητή ή ομάδα μαθητών θα πρέπει να διαφέρει ανάλογα με τις ανάγκες του/τους. Ειδική έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη διαφοροποίηση της τιμωρίας/ποινών/επίπληξης ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε μαθητή. Για παράδειγμα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει πρώτα να βρει τους πραγματικούς λόγους για τους οποίους ένας μαθητής δεν έχει ολοκληρώσει την εργασία στο σπίτι ή γιατί δεν θέλει να συνεργαστεί με την ομάδα του μέσα στην τάξη προτού προβεί σε οποιαδήποτε επίπληξη. Επιπρόσθετα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να επαινεί μαθητές που ανταποκρίνονται θετικά στις προσδοκίες όχι μόνο της τάξης αλλά και του σχολείου, διαφοροποιώντας και την ανατροφοδότηση που δίνει στους μαθητές για την επίδοση και τη συμπεριφορά τους.

Ακόμη, στην τάξη θα πρέπει να καθοριστούν ξεκάθαροι κανόνες, ρουτίνες και συνέπειες απειθαρχίας που να αναφέρονται και στον κώδικα συμπεριφοράς. Απαραίτητη είναι και η συζήτηση του κώδικα συμπεριφοράς ούτως ώστε να προσαρμόζεται στις ειδικές ανάγκες κάθε τάξης. Συγχρόνως, είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί στις συνεδρίες προσωπικού ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι ευέλικτοι στις στρατηγικές μείωσης της απειθαρχίας που χρησιμοποιούν στη τάξη. Για παράδειγμα, κάποιες φορές είναι περισσότερο πιθανό να σταματήσει η απειθαρχία εάν ο εκπαιδευτικός αγνοήσει το περιστατικό εσκεμμένα. Ωστόσο, σε τάξεις-τιμήματα που η αταξία έχει σοβαρή μορφή η τιμωρία είναι απαραίτητη για αντιμετώπιση της κατάστασης, όπως και η ενημέρωση των γονιών.

7. Διαχείριση διδακτικού χρόνου

Η διαχείριση του χρόνου αναφέρεται στην ικανότητα του εκπαιδευτικού να προγραμματίζει σωστά το χρόνο που απαιτείται για κάθε δραστηριότητα και για κάθε μαθητή, έτσι ώστε να μην υπάρχουν κενά στη διδασκαλία του (off-task), αλλά και ούτε να υπερβαίνει τα χρονικά πλαίσια που υπάρχουν. Συνεπώς, η διαχείριση του διδακτικού χρόνου πρέπει να απασχολεί τόσο βραχυπρόθεσμα (μάθημα της ημέρας), όσο και μακροπρόθεσμα (ενότητα μαθημάτων) έναν εκπαιδευτικό. Η αποτελεσματική διοίκηση της τάξης και η οργάνωση δραστηριοτήτων (π.χ. προετοιμασία, μοίρασμα υλικών) είναι

πολύ σημαντική σε μια τάξη μεικτών ικανοτήτων. Ένας αποτελεσματικός εκπαιδευτικός πρέπει να υπολογίζει το χρόνο που χρειάζεται για να ολοκληρωθεί η κάθε δραστηριότητα από κάθε ομάδα μαθητών και να διαφοροποιεί ανάλογα τις δραστηριότητες. Συνεπώς, δεν θα μπορούν όλοι οι μαθητές να απασχολούνται στην ίδια δραστηριότητα καθώς σε μια σύνθετη δραστηριότητα οι αδύνατοι μαθητές δεν θα μπορούν να την ολοκληρώσουν και σε μια απλή δραστηριότητα οι περισσότερο ικανοί θα την ολοκληρώνουν και δεν θα απασχολούνται με τίποτε άλλο. Επίσης, θα πρέπει να γνωρίζετε το χρόνο τον οποίο χρειάζεστε για να δώσετε ανατροφοδότηση στους μαθητές σας έτσι ώστε μετά την ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας να μην ανακοινώνεται μόνο το αποτέλεσμα. Η σωστή διαχείριση του διδακτικού χρόνου διευκολύνει τον εκπαιδευτικό να δώσει την απαραίτητη σημασία στους μαθητές που τη χρειάζονται και δίνει τη δυνατότητα στους περισσότερο ικανούς μαθητές να αναδείξουν τις ικανότητες και τη δημιουργικότητά τους.

8. Αξιολόγηση του μαθητή

Τέλος, η αξιολόγηση του μαθητή και ιδιαίτερα η *διαμορφωτική* αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας για να μπορεί ο εκπαιδευτικός να συλλέγει πληροφορίες για την πρόοδο των μαθητών του και να τους δίνει σωστή ανατροφοδότηση. Για να μπορέσετε, όμως, να είστε αποτελεσματικοί θα πρέπει να διαφοροποιείτε την αξιολόγηση ανάλογα με τις ανάγκες και τα επίπεδα των μαθητών σας. Η διαφοροποίηση της αξιολόγησης προϋποθέτει την *αρχική αξιολόγηση* των μαθητών για ένα θέμα προτού προχωρήσουμε στη διδασκαλία του. Με την αρχική αξιολόγηση πρέπει να αναζητείτε να μάθετε τα εξής: (α) Τι γνωρίζει ήδη ο μαθητής για το θέμα που πρόκειται να διδάξετε; (β) Υπάρχουν παρανοήσεις και αν ναι, ποιες είναι αυτές; (γ) Υπάρχουν κενά σε προαπαιτούμενες γνώσεις; (δ) Πώς το θέμα συνδέεται με τα ενδιαφέροντα του μαθητή; (ε) Πώς είναι καλύτερα να οργανωθεί το μάθημα; (στο σύνολο, ατομικά, σε ζευγάρια ή ομάδες;).

Η αρχική αξιολόγηση θα πρέπει να αποτελεί καθημερινή ρουτίνα της τάξης. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με τη διαδικασία και επομένως εξοικονομείται χρόνος και κόπος. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να αφιερωθεί χρόνος (κατά προτίμηση στην αρχή του σχολικού έτους όπου τίθενται οι κανόνες λειτουργίας της τάξης) για να παρουσιαστεί στους μαθητές η διαδικασία αυτή. Οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν ότι η αξιολόγηση των αναγκών τους, τους βοηθά να μάθουν καλύτερα και ότι πρέπει να γίνεται με προσοχή και ειλικρίνεια και οι εκπαιδευτικοί να έχουν υπόψη τους ότι πάντοτε αξιολογούν τους μαθητές τους για να μάθουν (α) τι ξέρει ο μαθητής; (β) τι πρέπει να μάθει; και (γ) τι θέλει να μάθει.

Επίσης, τελική αξιολόγηση δεν θα πρέπει να διενεργείται για συγκριτικούς σκοπούς μεταξύ των μαθητών, αλλά μεταξύ της αρχικής και τελικής επίδοσης του ίδιου μαθητή έτσι ώστε να βλέπετε εάν έχει κάνει πρόοδο στα διάφορα μαθήματα από την αρχή έως το τέλος της σχολικής χρονιάς. Παράλληλα, κάθε είδος αξιολόγησης που διενεργείται πρέπει περιλαμβάνει διαφορετικές μεθόδους συλλογής στοιχείων όπως δοκίμια, προφορικές ερωτήσεις, εργασίες ανάλογα με τις δυνατότητες και ανάγκες κάθε ομάδας μαθητών και να λαμβάνει χώρα σε τακτά χρονικά διαστήματα μέσα στο

σχολικό έτος. Ακόμη, κάθε δραστηριότητα αξιολόγησης πρέπει να έχει διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας. Για παράδειγμα, ένα δοκίμιο θα πρέπει να περιλαμβάνει ασκήσεις χαμηλού επιπέδου, ασκήσεις υψηλότερου επιπέδου και μέτριου επιπέδου.

Πολύ σημαντικό εξίσου είναι και το κομμάτι της ενημέρωσης των γονιών για την αξιολόγηση των παιδιών τους. Κατά την ενημέρωση των γονιών για τα αποτελέσματα της αξιολόγησης θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα πιο κάτω σημεία:

A. Η γλώσσα επικοινωνίας που χρησιμοποιείται θα πρέπει να είναι απλή και κατανοητή:

- ✓ Θα πρέπει να αποφεύγονται όροι που πιθανότατα να μην είναι γνωστοί στους γονείς (υπερπήδηση/δανεισμός κ.α.).
- ✓ Θα πρέπει να γίνεται προσαρμογή στο επίπεδο επικοινωνίας του γονιού (π.χ. σε περιπτώσεις αλλόγλωσσων γονιών).

B. Η ενημέρωση θα πρέπει να καθιστά ξεκάθαρο τι μπορεί να κάνει ο μαθητής κατά τη συγκεκριμένη στιγμή ως προς τους στόχους του μαθήματος:

- ✓ Είναι σημαντικό οι πληροφορίες που δίνονται να μη θολώνουν την πραγματική εικόνα που έχει ο μαθητής τη δεδομένη στιγμή σε σχέση με τους στόχους που αξιολογήθηκαν.
- ✓ Πληροφορίες που δεν αφορούν άμεσα στους στόχους (π.χ. συνέπεια, συμπεριφορά, προθυμία κτλ.) πρέπει να αναφέρονται ξεχωριστά.

Γ. Η ενημέρωση θα πρέπει να αφορά στην πρόοδο του μαθητή:

- ✓ Η ενημέρωση θα πρέπει να βοηθά τους γονείς να κατανοήσουν την πρόοδο ή μη που επιτεύχθηκε σε σχέση με προηγούμενες αξιολογήσεις.
- ✓ Τα σχόλια θα πρέπει να αφορούν στην μάθηση και την πρόοδο και όχι να αποτελούν κρίσεις για το μαθητή ως άτομο.

Δ. Η ενημέρωση θα πρέπει να βοηθά τους γονείς να καταλάβουν τι αναμένεται από τους μαθητές:

- ✓ Είναι σημαντικό οι πληροφορίες που δίνονται να συσχετίζονται με τους στόχους που αξιολογήθηκαν, έτσι ώστε οι γονείς να είναι σε θέση να ελέγχουν και αυτοί την πρόοδο του παιδιού τους.
- ✓ Όταν γίνεται ξεκάθαρο τι θα έπρεπε οι μαθητές να είναι σε θέση να κάνουν, αποφεύγονται παρανοήσεις εκ μέρους των γονιών ως προς την επίτευξη ή όχι των στόχων.

Ε. Η ενημέρωση θα πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες που αφορούν σε θέματα πέραν της μαθησιακής επίδοσης του μαθητή:

- ✓ Θα πρέπει να δίνονται πληροφορίες που αφορούν στην γενικότερη εικόνα του μαθητή στο σχολείο (π.χ. ικανότητα συνεργασίας, προθυμία συμμετοχής, συνέπεια, συμπεριφορά).

Στ. Η ενημέρωση θα πρέπει να είναι εποικοδομητική:

- ✓ Οι πληροφορίες που δίνονται θα πρέπει να συνοδεύονται από συγκεκριμένες εισηγήσεις και ενέργειες για το πώς μπορεί να βελτιωθεί ο μαθητής.
- ✓ Είναι καλύτερο οι εισηγήσεις να μην είναι γενικές (π.χ. Χρειάζεται να διαβάζει περισσότερο), αλλά να έχουν πιο πρακτική μορφή (π.χ. Προσπαθήστε να ορίσετε συγκεκριμένη ώρα για

διάβασμα και προσπαθήστε να είστε συνεπείς. Συζητήστε με το παιδί σας τι πρέπει να πετύχει στο χρονικό αυτό διάστημα και πώς ο ίδιος ή εσείς θα ελέγξετε εάν το πέτυχε).

Z. Η συνάντηση με τους γονείς θα πρέπει να θεωρείται ως ευκαιρία για συλλογή πληροφοριών που αφορούν στο μαθητή και την καθημερινότητά του:

- ✓ Θα πρέπει να δίνονται πληροφορίες που αφορούν στην γενικότερη εικόνα του μαθητή στο σχολείο (π.χ. ικανότητα συνεργασίας, προθυμία συμμετοχής, συνέπεια, συμπεριφορά).

Οι στρατηγικές και δράσεις για τον καθένα από τους πιο πάνω οκτώ παράγοντες σε σχέση με την ποιότητα διδασκαλίας μπορούν να συζητηθούν σε συγκεκριμένες συνεδριάσεις προσωπικού κατά την ανάπτυξη πολιτικής στο σχολείο σας. Σε αυτές τις συναντήσεις, θα συζητηθούν ζητήματα που αφορούν τις επιμέρους πτυχές του κάθε παράγοντα και θα γίνουν εισηγήσεις στους εκπαιδευτικούς για τις στρατηγικές που μπορούν να ακολουθήσουν για τη βελτίωση συγκεκριμένων παραγόντων στους οποίους εντοπίζονται τα βασικότερα προβλήματα. Ωστόσο, πρέπει να ξεκαθαριστεί πως κάθε εκπαιδευτικός επιβάλλεται να αναπτύξει τις δικές του στρατηγικές οι οποίες να ανταποκρίνονται στο κλίμα της τάξης του και στις μαθησιακές και συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών του.

4. Δημιουργία μηχανισμών αυτό-αξιολόγησης

Η αξιολόγηση της πολιτικής του σχολείου για τον τρόπο διδασκαλίας και η αξιολόγηση της πολιτικής του σχολείου για τη δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του σχολείου. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελεσματικά σχολεία πρέπει να αναπτύσσουν συνεχείς μηχανισμούς αυτό-αξιολόγησης ούτως ώστε να μετρούν τα αποτελέσματα των στρατηγικών και των δράσεων ως προς τη μεγιστοποίηση της μαθησιακής προόδου των μαθητών στο σύνολο τους (ποιότητα) και ως προς την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών (ισότητα). Εφόσον μέσα από την αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας αναμένεται να εντοπιστούν οι ιδιαίτερες της ανάγκες, οι μηχανισμοί αυτοί αποτελούν μέσο για ανάπτυξη της ιδιαίτερης πολιτικής του σχολείου, αφού μέσα από την αυτό-αξιολόγηση της σχολικής μονάδας αναμένεται να εντοπιστούν οι ιδιαίτερες του ανάγκες στους πιο πάνω τομείς. Κατά συνέπεια πρέπει να χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα αυτών των μηχανισμών αξιολόγησης για διαμορφωτικούς (βελτίωση) παρά συγκριτικούς σκοπούς προσβλέποντας στην περαιτέρω βελτίωση των δράσεων και στρατηγικών τους. Ειδικότερα, η ανάπτυξη μηχανισμών διαμορφωτικής αξιολόγησης σε επίπεδο σχολείου θα βοηθήσει στην αναγνώριση προτεραιοτήτων για βελτίωση. Αναμφίβολα, αποτελεσματικά είναι τα σχολεία εκείνα που αξιολογούν την επίδραση των στρατηγικών και των δράσεων που έχουν αναπτύξει και αναγνωρίζουν τα λάθη που έγιναν. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να καθορίζουν νέες δράσεις και στρατηγικές και να αναπροσαρμόζουν την ήδη υπάρχουσα πολιτική. Είναι πολύ σημαντικό επίσης να σημειώσουμε ότι η αξιολόγηση πρέπει να θεωρείται μια συνεχής διαδικασία. Επίσης, τα αποτελεσματικά σχολεία καλούνται να αναθεωρούν και τους μηχανισμούς

αξιολόγησης που έχουν και να τους προσαρμόζουν με σκοπό να συλλέγουν τα κατάλληλα δεδομένα σε κάθε στάδιο.

Ο βασικός σκοπός της διαδικασίας αξιολόγησης του σχολείου είναι η αναγνώριση γενικών τάσεων που σχετίζονται με τις δυνατότητες και τις αδυναμίες της πολιτικής του σχολείου σας για το μαθησιακό περιβάλλον και τη διδασκαλία. Ειδικότερα στην μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά επίπεδα, η αξιολόγηση πρέπει να είναι μία βασική πτυχή της παρέμβασης εφόσον υπάρχουν σχολεία τα οποία αγνοούν την αιτία ύπαρξης τέτοιων διαφορών ή δεν εφαρμόζουν τις κατάλληλες πρακτικές. Με σκοπό τη συγκέντρωση έγκυρων και αξιόπιστων δεδομένων θα χρειαστείτε περισσότερες από μια πηγές δεδομένων αξιολόγησης. Αυτό απαιτείται καθώς δεν μπορείτε απλώς να «εμπιστευτείτε» μία πηγή δεδομένων και να στηριχτείτε στη γνώμη π.χ. μόνο των εκπαιδευτικών. Η χρήση συστηματικής παρατήρησης είναι πολύ σημαντική καθώς διαφορετικές πηγές δεδομένων επιτρέπουν τον έλεγχο της εγκυρότητας των δεδομένων αξιολόγησης του σχολείου. Η παρατήρηση είναι μια τεχνική η οποία συνήθως είναι πιο έγκυρη (αλλά λιγότερο αξιόπιστη) από τη χρήση διαφορετικών τεχνικών συνέντευξης. Επιπλέον, οι διαφορετικές και αντικρουόμενες γνώμες των γονέων και των διαφόρων εμπλεκομένων στο σχολείο μπορεί να προκαλέσουν μεγαλύτερη σύγχυση. Πιο κάτω, θα βρείτε πολλές εισηγήσεις που αφορούν στην ανάπτυξη των μηχανισμών αυτό-αξιολόγησης σε επίπεδο σχολείου.

Αρχικά, θα πρέπει να αποφασίσετε πόσες φορές θα συλλέγετε δεδομένα αξιολόγησης για την πολιτική σας για το μαθησιακό περιβάλλον και τη διδασκαλία για τη βελτίωση των δύο. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στις πηγές των δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν. Σίγουρα, το σχολείο θα πρέπει να ακολουθήσει μια πολυεπίπεδη προσέγγιση στη συγκέντρωση δεδομένων για τη διδασκαλία και το μαθησιακό περιβάλλον, αφού η χρήση πολλών πηγών (π.χ. παρατήρηση, δοκίμια επίδοσης μαθητών, απόψεις μαθητών και εκπαιδευτικών) μπορεί να αυξήσει την εσωτερική εγκυρότητα της αξιολόγησης. Οι αξιολογήσεις που γίνονται με τη χρήση πολλών πηγών συγκεντρώνουν στοιχεία από τη διεύθυνση, τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς, τους μαθητές παρέχοντας έτσι ουσιαστικές ευκαιρίες για αποτελεσματική βελτίωση της διδασκαλίας και του μαθησιακού περιβάλλοντος του σχολείου.

Παράλληλα, θα πρέπει να αξιολογηθεί και η ποιότητα των οργάνων συγκέντρωσης δεδομένων (δοκίμια επίδοσης, ερωτηματολόγια, έντυπα παρατήρησης). Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην εξέταση της εγκυρότητας αυτών των οργάνων (ο βαθμός στον οποίο ένα όργανο μέτρησης ή τεστ μετρά επακριβώς αυτό που έπρεπε να μετρήσει). Προφανώς, δεν αναμένεται από το σχολείο σας να χρησιμοποιήσει στατιστικές τεχνικές υψηλού επιπέδου για τον έλεγχο της εγκυρότητας των οργάνων αξιολόγησής τους. Αυτό το οποίο προτείνεται είναι η τριγωνοποίηση (δηλ. ο βαθμός στον οποίο διαφορετικά μέσα αξιολόγησης παρέχουν παρόμοια δεδομένα).

Ένα άλλο θέμα το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά το σχεδιασμό των μηχανισμών αξιολόγησης του σχολείου σας είναι η ανάγκη δημιουργίας μηχανισμών συνεχούς διαμορφωτικής αξιολόγησης. Αυτοί οι μηχανισμοί θα βοηθήσουν το σχολείο στην αναπροσαρμογή των στρατηγικών και των δράσεών του σύμφωνα με τις συνθήκες αλλά και τις διαφορετικές ανάγκες των διαφορετικών

ομάδων του πληθυσμού του σχολείου. Για παράδειγμα, εάν μετά την αξιολόγηση των δεδομένων, ανακαλύψετε και πάλι ότι μέσα στην τάξη συνεχίζουν να υπάρχουν μεγάλες μαθησιακές διαφορές ανάμεσα σε ένα παιδί με χαμηλό ΚΟΕ και ένα παιδί με υψηλό ΚΟΕ, τότε θα πρέπει να επανασχεδιάσετε τις δράσεις σας. Επιπλέον, εάν η γονική εμπλοκή δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του σχολείου (π.χ. οι γονείς δεν προσέρχονται στις συναντήσεις με τη διεύθυνση του σχολείου) τότε πρέπει να γίνει τροποποίηση της πολιτικής που αφορά τη συνεργασία με τους γονείς. Κατά την τροποποίηση της πολιτικής θα πρέπει να προβλέψετε να ικανοποιούνται οι ανάγκες των γονιών (π.χ. τα ωράρια ή τα ενδιαφέροντα τους). Για παράδειγμα, μία συνάντηση των εκπαιδευτικών με τους γονείς που αφορά την πολιτική του σχολείου μπορεί να επαναδιευθετηθεί τις απογευματινές ώρες (όταν είναι ευκολότερο για την πλειοψηφία των γονέων να προσέλθουν στο σχολείο) ενώ ακόμη μπορείτε να ενθαρρύνετε τους γονείς να εκφράσουν τις αμφιβολίες τους για την πολιτική του σχολείου. Πέρα από την ανοικτή κριτική για την ήδη υπάρχουσα πολιτική, οι γονείς και όλοι οι εμπλεκόμενοι στο χώρο του σχολείου θα πρέπει να κληθούν να δώσουν εισηγήσεις για το πως μπορεί να επαναπροσδιοριστεί η πολιτική. Με αυτό τον τρόπο, αναπτύσσεται σταδιακά ένα κλίμα εμπιστοσύνης στο σχολείο και συγχρόνως ο κάθε εμπλεκόμενος ενθαρρύνεται να εμπλέκεται ενεργά στο σχεδιασμό της πολιτικής του σχολείου.

Επιπλέον, θα πρέπει να επεξηγηθούν σε όλους τους εμπλεκόμενους οι σκοποί της συλλογής δεδομένων αξιολόγησης. Οι γονείς όπως και οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να γνωρίζουν ότι η αξιολόγηση του σχολείου διενεργείται για διαμορφωτικούς και όχι συγκριτικούς σκοπούς. Μια τέτοια προσέγγιση καταδεικνύει πως η αξιολόγηση είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τις προσπάθειες βελτίωσης που καταβάλλει το σχολείο. Η διεύθυνση του σχολείου θα πρέπει να ξεκαθαρίσει και να εγγυηθεί ότι το σχολείο θα χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες της αξιολόγησης για να εξυπηρετήσει ανάγκες μαθητών και εκπαιδευτικών και επομένως προσδίδει μεγαλύτερη σημασία στο διαμορφωτικό σκοπό της αξιολόγησης (βελτίωση). Επομένως, κατά την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις γενικές τάσεις που παρατηρούνται. Έτσι, δεν θα εκτεθούν άτομα αλλά θα προκύψουν εισηγήσεις για τρόπους αναπροσαρμογής της πολιτικής του σχολείου. Επίσης κατά την παρουσίαση δεν θα αποκαλυφθούν προσωπικής φύσεως δεδομένα. Συγκρίσεις μεταξύ τμημάτων (π.χ. η τάξη Ε'1 παρουσιάζει μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των μαθητών της παρά η τάξη Ε'2) ατόμων ή ομάδων δεν πρέπει να γίνονται επειδή τέτοιες συγκρίσεις μπορούν να καταστρέψουν τις προσπάθειες μας για την δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και δεν βοηθούν στην ανάληψη δράσεων για παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών. Το μόνο αποτέλεσμα τέτοιων συγκρίσεων είναι ο στιγματισμός ατόμων ή ομάδων μαθητών.

Επίσης, όλοι οι συμμετέχοντες (σχολεία, γονείς, μαθητές) θα πρέπει να ενημερωθούν ότι θα διασφαλιστεί η εχεμύθεια κατά την όλη διαδικασία. Για να επιτευχθεί αυτό, οι υπεύθυνοι για την αξιολόγηση του σχολείου εκπαιδευτικοί θα πρέπει να χρησιμοποιούν συγκεκριμένο λογισμικό με περιορισμένη πρόσβαση ώστε να παρεμποδίζεται η είσοδος του οποιουδήποτε στα αρχεία δεδομένων. Για διασφάλιση της εχεμύθειας θα προσδιοριστούν κωδικοί αριθμοί για μαθητές και εκπαιδευτικούς.

5. Καταληκτικά σχόλια για το σχεδιασμό δράσεων και στρατηγικών

Με σκοπό να επιτύχετε τους στόχους σας για προώθηση της ποιότητας και της ισότητας στο σχολείο σας, εκτός από την ανάληψη πολλών δράσεων θα πρέπει να έχετε στο μυαλό σας πως αυτές οι δράσεις πρέπει να είναι καλά κατανεμημένες στο χρόνο και να προσφέρονται όλη τη σχολική χρονιά. Επίσης χρειάζεται συνέπεια και ευελιξία στον επαναπροσδιορισμό της πολιτικής του σχολείου αλλά και στην εφαρμογή των δράσεων σας. Για παράδειγμα, πολλά σχολεία όταν αναπτύσσουν πολιτική αναλαμβάνουν τις πιο πολλές δράσεις στην αρχή της σχολικής χρονιάς (π.χ. Οκτώβρη, Νοέμβρη) που υπάρχει αισιοδοξία για την παρέμβαση και περισσότερο ενδιαφέρον για κάτι το καινούριο. Ωστόσο, αυτή η προσέγγιση είναι λανθασμένη καθώς πολλές τέτοιες προσπάθειες θα αποτύχουν αφού περιορίζονται σε μια πολύ μικρή χρονική περίοδο. Η επίτευξη του σκοπού σας για μείωση των διαφορών μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες στηρίζεται εν μέρει στο βαθμό στον οποίο οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον κάθε παράγοντα παρέχονται καθ' όλη τη χρονιά (*διάσταση σταδίου*).

Ακόμη, κατά το σχεδιασμό της πολιτικής και των δράσεων σας, θα πρέπει να κρατήσετε ισορροπία μεταξύ πολύ γενικών και πολύ συγκεκριμένων δράσεων. Για παράδειγμα, σε σχέση με την πολιτική του σχολείου για τη γονική εμπλοκή, η πολιτική μπορεί να είναι είτε πιο συγκεκριμένη σε σχέση με χειροπιαστές δραστηριότητες που θα γίνουν (π.χ. η πολιτική του σχολείου να αναφέρει συγκεκριμένες ώρες επισκέψεων των γονιών) ή πιο γενική (π.χ. ενημέρωση των γονιών ότι είναι ευπρόσδεκτοι στο σχολείο χωρίς όμως να δίνονται συγκεκριμένες πληροφορίες για το λόγο, τον τρόπο και το χρόνο). Γενικές οδηγίες προς τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς μπορούν να βοηθήσουν στην ανάληψη πρωτοβουλιών από τα άτομα, αλλά όταν το πρόβλημα είναι σοβαρό πρέπει να είμαστε πιο συγκεκριμένοι σε σχέση με το τι τους ζητούμε να κάνουν για να λύσουν το πρόβλημα. Οι δραστηριότητες, οι στρατηγικές και οι δράσεις μας δεν πρέπει να είναι πάντα είτε πολύ συγκεκριμένες είτε πολύ γενικές. Δηλαδή, κάποτε πρέπει να δίνεται η ευκαιρία στους εκπαιδευτικούς και τους άλλους εμπλεκόμενους φορείς να σχεδιάζουν δικές τους δράσεις ενώ κάποιες άλλες φορές πρέπει να δίνονται συγκεκριμένες εισηγήσεις αντιμετώπισης όταν το πρόβλημα είναι σοβαρό (*διάσταση εστίασης*). Εντέλει, πρέπει να λειτουργείτε με ευελιξία και να αναπροσαρμόζετε τις πράξεις σας σύμφωνα με τις συγκεκριμένες ανάγκες κάθε μαθητή/εκπαιδευτικού και κάθε εμπλεκόμενου.

Συνεπώς, οι δραστηριότητες δεν είναι απαραίτητο να εφαρμόζονται με τον ίδιο τρόπο για όλους τους εκπαιδευτικούς ή όλους τους μαθητές. Για παράδειγμα, κάποιος εκπαιδευτικός μπορεί να χρειάζεται στήριξη για να αντιμετωπίσουν την απειθαρχία, ενώ κάποιος άλλος μπορεί να την χειριστούν από μόνοι τους. Επίσης, αν καταλήξετε στο συμπέρασμα ότι κάποιος γονεύς αντί να βοηθούν το σχολείο να εφαρμόσει την πολιτική για προώθηση της ισότητας την παρεμποδίζουν (π.χ. αρνούνται το παιδί τους να κάνει διαφορετικές ασκήσεις από αυτές της υπόλοιπης τάξης), τότε οι περισσότερες εισηγήσεις στο υποκεφάλαιο για τη συνεργασία με τους γονείς δεν είναι κατάλληλες

ούτε και χρήσιμες για αυτή την ομάδα γονέων. Επομένως, αυτούς πρέπει να τους αντιμετωπίσετε και να τους χειριστείτε με εντελώς διαφορετικό τρόπο.

Αναμένεται πως η προσαρμογή στις συγκεκριμένες ανάγκες καθενός από τους εμπλεκόμενους στο σχολείο, θα αυξήσει την επιτυχή εφαρμογή των στρατηγικών και των δράσεων μας ούτως ώστε να προωθηθεί η ισότητα στο σχολείο (*διάσταση διαφοροποίησης*).

6. Επόμενα βήματα ανάληψης δράσης στο σχολείο

Σε αυτό το εγχειρίδιο, σας έχουμε δώσει εισηγήσεις και δράσεις που μπορούν να αναληφθούν για βελτίωση της σχολικής αποτελεσματικότητας σε σχέση με την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών. Αυτές οι πολιτικές και οι δράσεις τοποθετούνται σε τρεις διαφορετικούς τομείς οι οποίοι θα συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός ασφαλούς και επαγγελματικού μαθησιακού περιβάλλοντος σε επίπεδο τάξης και σχολείου. Προφανώς, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του κεφαλαίου αυτού, δεν αναμένουμε από κανένα σχολείο να επιδοθεί στη βελτίωση όλων αυτών των τομέων και των πτυχών τους. Αντιθέτως, θα πρέπει να εντοπιστούν *προτεραιότητες για βελτίωση* του μαθησιακού περιβάλλοντος του σχολείου και της διδασκαλίας και να εστιάσουμε την προσοχή μας στις συγκεκριμένες ανάγκες του σχολείου σας.

Σε αυτό το στάδιο, θα πρέπει να *αποφασίσετε σε ποιες πτυχές της πολιτικής του σχολείου θα θέλατε να επικεντρωθείτε*. Οι πληροφορίες για να λάβετε την απόφαση σας είναι ήδη διαθέσιμες σε εσάς. Με βάση τα αποτελέσματα της μέτρησης που έχει ήδη διεξαχθεί στο σχολείο σας για την ύπαρξη μαθησιακών διαφορών μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, σας δόθηκε μία αναφορά που δείχνει πόσο καλά λειτουργεί το σχολείο σας σε σχέση με τους τρεις τομείς. Προτείνουμε οι αποφάσεις που θα λάβετε σε σχέση με τις περιοχές που επιθυμείτε να επικεντρωθεί το σχολείο σας να ληφθούν όχι μόνο από τη διεύθυνση αλλά και από τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και τους γονείς. Για αυτό το λόγο, μπορείτε να προχωρήσετε στη σύσταση μιας επιτροπής με αντιπροσώπους των γονιών και των εκπαιδευτικών οι οποίοι θα συζητήσουν τα αποτελέσματα και σταδιακά θα οδηγηθούν σε ομοφωνία για τις προτεραιότητες του σχολείου και τη διαχείρισή τους. *Η τελική απόφαση μπορεί να ανακοινωθεί στην ολομέλεια του σχολείου και ακολούθως να δοθεί ανατροφοδότηση*.

Σε επόμενο στάδιο, θα πρέπει να αναπτύξετε *σχέδια δράσης* τα οποία να ασχολούνται με συγκεκριμένες πτυχές των τομέων στους οποίους θα εστιάσετε την προσοχή σας. Στο σχέδιο δράσης σας, είναι πολύ σημαντικό όχι μόνο να αναφέρεστε σε *συγκεκριμένες δραστηριότητες* που μπορούν να γίνουν αλλά να σημειώνετε επίσης *ποιος θα είναι ο υπεύθυνος, ποια τα χρονικά πλαίσια και ποιοι πόροι-πηγές απαιτούνται*. Με σκοπό τη συγκεκριμενοποίηση των δραστηριοτήτων που θα γίνουν, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις εισηγήσεις αυτού του κεφαλαίου και να εντοπίσετε περαιτέρω εισηγήσεις σε επιπλέον πηγές που παρέχονται στο μέρος «Επιπρόσθετο Βοηθητικό Υλικό».

Προφανώς, μπορείτε να χωρίσετε την εργασία για την ανάπτυξη των σχεδίων δράσης αναθέτοντας σε διαφορετικές ομάδες ή επιτροπές να αναπτύξουν σχέδια δράσης για συγκεκριμένες περιοχές(τομείς). Σε κάθε στάδιο και ειδικότερα κατά την ανάπτυξη των σχεδίων σας, μπορείτε να καλέσετε μέλη της ερευνητικής μας ομάδας να στηρίζουν την ανάπτυξη των σχεδίων δράσης. Είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί πως πέρα από την ανάπτυξη των σχεδίων δράσης σας, πρέπει να ληφθούν εκ των προτέρων αποφάσεις για τον έλεγχο της εφαρμογής των δράσεων. Για αυτό το λόγο καλό θα ήταν να έχετε ένα ημερολόγιο με τη μορφή που φαίνεται πιο κάτω. Το επόμενο βήμα λοιπόν αφορά στην εφαρμογή των στρατηγικών σας και στον έλεγχο αυτής της εφαρμογής. Σας συμβουλεύουμε να *ανακοινώσετε την έναρξη της παρέμβασης επίσημα σε γονείς και μαθητές* και να εξηγήσετε σε αυτούς σκοπό της παρέμβασης και επίσης το είδος των δραστηριοτήτων που θα αναληφθούν.

Όταν ελέγχετε την εφαρμογή της παρέμβασής σας, είναι πολύ πιθανό ότι θα εντοπίσετε πρακτικές δυσκολίες και πιθανόν αδυναμίες στα σχέδια δράσης σας. Για να επιτύχετε τους στόχους σας είναι απαραίτητο να *λειτουργείτε άμεσα βελτιώνοντας και αναπροσαρμόζοντας* τα σχέδια δράσης σας. Θα ανακαλύψετε ότι σε αρκετές περιπτώσεις θα πρέπει να *αλλάξετε τα πλάνα* σας ακόμα και τρεις ή τέσσερις φορές το χρόνο. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τα αρχικά σχέδια δράσης ήταν ανεπαρκή αλλά κυρίως ότι δεν μπορούν να συνεχιστούν για μεγάλες χρονικές περιόδους. Αντιθέτως, μπορεί να εκπλαγούμε όταν δούμε πως ένα συγκεκριμένο σχέδιο δράσης το οποίο αναπτύχθηκε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο παραμένει το ίδιο για μεγάλες χρονικές περιόδους. Αυτό μπορεί να είναι και ένδειξη πως το σύστημα ελέγχου δεν παρέχει έγκυρα δεδομένα (π.χ. όλοι επιθυμούν να σας ευχαριστήσουν δηλώνοντας ότι όλες οι δράσεις υλοποιούνται επαρκώς και υπάρχει μεγάλη πρόοδος). Η αλλαγή των σχεδίων δράσης σας στο χρόνο θα συνεισφέρει στην επίτευξη των στόχων σας και στη μείωση της πιθανότητας να ανακαλύψετε στο τέλος της σχολικής χρονιάς ότι δεν έγινε οποιαδήποτε πρόοδος εξαιτίας του γεγονότος ότι τα σχέδια δράσης σας είτε δεν υλοποιήθηκαν κατάλληλα είτε δεν συνεισέφεραν στην πρόωθηση της ισότητας μεταξύ των μαθητών.

Η πιο πάνω διαδικασία καταδεικνύει τις ευθύνες όλων των φορέων στην ανάπτυξη και υλοποίηση στρατηγικών και δράσεων που εισηγήθηκαν. Ωστόσο, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο ρόλος των εκπαιδευτικών και η ενεργός εμπλοκή τους είναι αποφασιστικής σημασίας παράγοντες για την επιτυχία της παρέμβασης. Επομένως, θα πρέπει όλοι να κατανοήσουμε ότι η επιτυχής υλοποίηση αυτού του ερευνητικού προγράμματος στηρίζεται στην ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευτικών και τη συνεισφορά τους στην ανάπτυξη σχεδίων δράσης μέσα από τις γνώσεις αλλά κυρίως τις εμπειρίες τους.

Ημερολόγιο σχεδιασμού δράσεων και στρατηγικών για προώθηση της ποιότητας και της ισότητας στο σχολείο μου

Όνομα Σχολείου:

Όνομα Συντονιστή:

Χρονική Περίοδος:

A. Εστίαση Στρατηγικών (σημειώστε X):

Πολιτική για βελτίωση του περιβάλλοντος μάθησης του σχολείου

- Συμπεριφορά των μαθητών εκτός της τάξης
- Αλληλεπιδράσεις και συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών
- Προώθηση των δεσμών συνεργασίας του σχολείου με τους εξωτερικούς φορείς που εμπλέκονται στη σχολική διαδικασία
- Αξιοποίηση των πηγών μάθησης που υπάρχουν στο σχολικό χώρο

Πολιτική και δράσεις για βελτίωση της διδακτικής πρακτικής

- Ποσότητα διδασκαλίας
- Ευκαιρίες μάθησης
- Ποιότητα διδασκαλίας

B. Σχέδιο Δράσης (περιγράψτε συνοπτικά τα πιο κάτω):

ΣΧΕΔΙΟ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΧΕΔΙΟΥ

α) Σύντομη περιγραφή της προτεραιότητας που έχει επιλέξει το σχολείο σας/στρατηγικές που θα αναπτύξει το σχολείο σας (γενικά):

ΕΦΑΡΜΟΓΗ

ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ

β) Σε ποιο στάδιο βρίσκεστε συγκεκριμένα όσον αφορά τις στρατηγικές/προτεραιότητές σας;

γ) Ποιοι εμπλέκονται σε αυτό το στάδιο;
- Στο σχολείο σας (εκτός από τον εαυτό σας):

- Έξω από το σχολείο (π.χ γονείς, σύμβουλοι, ...):

δ) Ποια είναι τα χρονικά πλαίσια;

ΕΛΕΓΧΟΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

ε) Πότε και πώς θα αξιολογήσετε τις προτεραιότητες/στρατηγικές σας;
- σε τακτά χρονικά διαστήματα:

- στο τέλος του προγράμματος:

ΔΡΑΣΗ

ΣΥΝΕΧΙΣΗ Ή ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

στ) Ως αποτέλεσμα της αξιολόγησης υπάρχει κάτι που πρέπει να αλλάξει; Εάν ναι, τι είναι αυτό;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Brophy, J. (1986). Teacher influences on student achievement. *American Psychologist*, 41(10), 1069-1077.
- Brophy, J. (1992). Probing the subtleties of subject matter teaching. *Educational Leadership*, 49, 4-8.
- Campbell, R.J., Kyriakides, L., Muijs, R.D., & Robinson, W. (2004). *Assessing teacher effectiveness: a differentiated model*. London: RoutledgeFalmer.
- Chapman, C., Armstrong, P., Harris, A., Muijs, D., Reynolds, D., & Sammons, P. (2012). *School effectiveness and school improvement research*. London and New York: Routledge.
- Cole, M. (1985). Mind as a cultural achievement: Implications for IQ testing. In E. Eisner (Ed.), *Learning and teaching the ways of knowing: Eight-fourth yearbook* (Part II, pp. 218-249). Chicago, IL: National Society for the Study of Education, University of Chicago.
- Creemers, B.P.M., & Kyriakides, L. (2006). Critical analysis of the current approaches to modelling educational effectiveness: The importance of establishing a dynamic model. *School Effectiveness and School Improvement*, 17(3), 347-366.
- Creemers, B.P.M., & Kyriakides, L. (2008). *The dynamics of educational effectiveness: A contribution to policy, practice and theory in contemporary schools*. London: Routledge.
- Creemers, B.P.M., & Kyriakides, L. (2010α). Explaining stability and changes in school effectiveness by looking at changes in the functioning of school factors. *School Effectiveness and School Improvement*, 21(4), 409-427.
- Creemers, B.P.M., & Kyriakides, L. (2010β). Using the Dynamic Model to Develop an Evidence-Based and Theory Driven Approach to School Improvement. *Irish Educational Studies*, 29(1), 5-22.
- Creemers, B.P.M., & Kyriakides, L. (2012). *Improving Quality in Education: Dynamic Approaches to School Improvement*. London: Routledge.
- Creemers, B.P.M., Kyriakides, L., & Sammons, P. (2010). *Methodological Advances in Educational Effectiveness Research*. London and New York: Taylor & Francis.
- Dowson, M., & McInerney, D.M. (2003). What do students say about motivational goals?: Towards a more complex and dynamic perspective on student motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 28(1), 91-113.
- European Union (Commission of the European Communities) (2006). *Communication from the Commission to the Council and to the European Parliament: efficiency and equity in European education and training systems*. Available online at:
http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf (accessed 9 November 2011).
- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parent Involvement and students academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.

- Heck, R.H., & Moriyama, K. (2010). Examining relationships among elementary schools' contexts, leadership, instructional practices, and added-year outcomes: a regression discontinuity approach. *School Effectiveness and School Improvement*, 21(4), 377–408.
- Hofman, R.H., Hofman, W.H., & Gray, J.M. (2010). Institutional contexts and international performances in schooling: Comparing patterns and trends over time in international surveys. *European Journal of Education*, 45(1), 153–173.
- Hopkins, D., & Reynolds, D. (2002). *The past, present and future of school improvement*. London: DfES.
- Houtveen, A.A.M., van de Grift, W.J.C.M., & Creemers, B.P.M. (2004). Effective School Improvement in Mathematics. *School Effectiveness and School Improvement*, 15(3), 337–376.
- Kyriakides, L. (2007). Generic and Differentiated Models of Educational Effectiveness: Implications for the Improvement of Educational Practice. In T. Townsend (Ed.) *International Handbook of School Effectiveness and Improvement* (pp. 41-56). Dordrecht, the Netherlands: Springer.
- Kyriakides, L., & Creemers, B.P.M. (2008). Using a multidimensional approach to measure the impact of classroom level factors upon student achievement: a study testing the validity of the dynamic model. *School Effectiveness and School Improvement*, 19 (2), 183-205.
- Kyriakides, L., & Creemers, B.P.M. (2011). Can Schools Achieve Both Quality and Equity? Investigating the Two Dimensions of Educational Effectiveness. *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)*, 16(4), 237-254.
- Kyriakides, L., Creemers, B.P.M., Antoniou, P., & Demetriou, D. (2010). A synthesis of studies for school factors: Implications for theory and research. *British Educational Research Journal*, 36(5), 807-830.
- Levin, B. (1995). Education and poverty. *Canadian Journal of Education*, 20(2), 211-224.
- Maden, M. (Ed.). (2001). *Success against the odds: Five years on*. London: Routledge.
- Montgomery, A., Rossi, R., Legters, N., McDill, E., McPartland, J., & Stringfield, S. (1993). *Educational reforms and students placed at risk: A review of the current state of the art*. Washington, DC: US Department of Education, OERI.
- Mortimore, P. (Ed.). (1999). *Understanding pedagogy and its impact on learning*. London: Sage.
- Noble, T. (2004). Integrating the revised Bloom's taxonomy with multiple intelligence: a planning tool for curriculum differentiation. *Teachers College Records*, 106(1), 193–211.
- Sammons, P. (2009). The dynamics of educational effectiveness: a contribution to policy, practice and theory in contemporary schools. *School Effectiveness and School Improvement*. 20(1), 123–129.
- Sammons, P. (2010). Equity and educational effectiveness. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGaw (Eds.), *International encyclopedia of education* (Vol. 5, pp. 51–57). Oxford, England: Elsevier.
- Scheerens, J., & Bosker, R.J. (1997). *The foundations of educational effectiveness*. Oxford: Pergamon.
- Snow, R.E. (1986). Individual differences and the design of educational programs. *American Psychologist*, 41(10), 1029-1039.

- Snow, R.E., & Lohman, D.F. (1984). Toward a theory of cognitive aptitude for learning from instruction. *Journal of Educational Psychology*, 76, 347-376.
- Strand, S. (2010). Do some schools narrow the gap? Differential school effectiveness by ethnicity, gender, poverty, and prior achievement. *School Effectiveness and School Improvement*, 21(3), 289–314.
- Teddlie, C., & Reynolds, D. (2000). *The International Handbook of School Effectiveness Research*. London: Falmer Press.
- Tomlinson, C. (1999). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Townsend, T. (2007). *International Handbook of School Effectiveness and Improvement*. Dordrecht, the Netherlands: Springer.
- Waterman, J., & Walker, E. (2009). *Helping at-risk students. A group counselling approach for grades 6-9*. New York: The Guilford Press.

ΕΠΠΡΟΣΘΕΤΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- Demeuse, M., Crahay, M., & Monseur, C. (2001). Efficiency and Equity. In W. Hutmacher, D. Cochrane, & N. Bottani (Eds.), *In Pursuit of Equity in Education* (pp. 65-91). London, UK: Springer.
- Farrel, J. (1999). Changing conceptions of equality of education: forty years of comparative evidence. In R. Arnover, & C. Torres (Eds), *Comparative education: the dialectic of the global and the local* (pp. 149–178). New York: Rowan & Littlefield.
- Kim, J.J., & Crasco, L.M. (2006). Best Policies and Practices in Urban Educational Reform: A Summary of Empirical Analysis Focusing on Student Achievements and Equity. *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)*, 11(1), 19-37.
- Levin, B. (2003, August). Approaches to Equity in Policy for Lifelong Learning. *A paper commissioned by the Education and Training Policy Division, OECD, for the Equity in Education Thematic Review.*
- Lewis, S.E., & Lewis, J.E. (2008). Seeking Effectiveness and Equity in a Large College Chemistry Course: An HLM Investigation of Peer-Led Guided Inquiry. *Journal of Research in Science Teaching*, 45(7), 794-811.
- Post, L. (2004). *Working toward equity: teacher communities changing practices*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Ιστοσελίδα του προγράμματός μας: www.ucy.ac.cy/equality

Άλλες Ιστοσελίδες

<http://w3.unisa.edu.au/creew/>

<http://www.education.manchester.ac.uk/research/centres/cee/>

<http://www.oecd.org/education/preschoolandschool/overcomingschoolfailurepolicieshatwork.htm>

<http://www.rand.org/topics/educational-equity.html>

<http://www.schoolsforequity.org/>

<http://www.tc.columbia.edu/equitycampaign/>

http://www.tdsb.on.ca/_site/viewitem.asp?siteid=15&menuid=8796&pageid=7696

Πανεπιστήμιο Κύπρου
University of Cyprus

Ίδρυμα
Πρώθισης
Έρευνας